

Ten zázračný deň

PETER ŠEVČOVIČ

Tri dni už trvala veselica v bratislavských uliciach. Kapely vyhrávali pod bránami aj z plošín nákladných áut. Ľudia, ktorí sa nikdy nepoznali, tancovali ani starí známi. Pri garmoškách zvrátili sa usmíati vojaci s červenými hviezdami na čiapkach, v pe-

kárstvach sa zjavil chrumkavý čerstvý chlieb, chlapci na námestiach rozdávali ľuďom zadarmo noviny.

Len pred tromi dňami prevalil sa cez mesto front. Za sebou zanechal ulice plné rozbitého skla, nepoužitých aj vystrieľaných nábojov a hĺby starého nepotrebného železa, ktoré ešte v pondelok bolo smrtonosnou výzbrojou nemeckej armády. Tá z „PEVNOSTI BRATISLAVA“ radšej zdúchla ratovať sa kamsi za Dunaj, hoci sa ešte v nedeľu vystatovala z mestských reproduktorov, že ju bude brániť do posledného chlapa.

Dnes je sobota, vyslnený jarný aprílový deň, takže do ulíc vyšli aj chlapci.

„Iba s nábojmi sa nebabri,“ ukladal otec Dušanovi na srdce. „Granáty a pancierové pásty radšej zďaleka obchádzaj, aby ti čosi neodrapilo. A nevlez do nijakých ruín. Čo ak v nich ostala dajaká mína alebo tam striehne časovaná bomba?“

Našťastie ruskí vojaci vedia, že všetci chlapci na svete sú zvedaví. Veď aj oni ešte nedávno boli iba Fedorovia, Vaskovia, Matvejovia, Miťovia či Sašovia. Vojdú preto do každého domu, do každej ruiny. Už tretí deň takto chodia: vojdú, polhodinku pobudnú dnu, a keď sa vrátia, posledný z nich začrie štetcom do vedierka s olejovou farbou a namaľuje na múr zaklínadlo „МИН НЕТ“, čo značí, že míny sú z domu het, nebezpečenstvo je het, vojna je het...

„Choď si, kam chceš,“ hovorí teda otec Dušanovi, „iba nezabudni, že obed je o trinásť a večera o osemnásť. Jasné?“

Keďže je ráno, môže sa Dušan vybrať hoci aj k Paľovi na Kalváriu, k Mišovi do Feriby, k tetke do Karlovej Vsi, bratancovi do Lamača.

Napokon sa rozhodol zájsť si do Vlčieho hrdla, k dunajskému ramenu, kde je dedova rybárska búda.

Priniesť domov čerstvú rybu po pôstnych vojnových dňoch, to by tak bolo. Mama by ju upiekla na rasci a celý dom by voňal tak, že susedia by len gánili a závideli. A mama by možno povedala: „Som šťastná, Duško môj, že

nie si maznáčik. Keď sa už vieš postarať rodine o žalúdok, to znamená, že si chlap!“

Dedo, ktorý býva na Starom Pálenisku a ktorý už predvčerom vystriehol, keď si babka poobede zdriemla, a ušiel do mesta zvestovať svojim, že front v zdraví prežili, dal sa na rybačku nahovoriť raz-dva. No babka zasiahla:

„Nikam nejdeš, starý paprikáš! Čo ak ťa Rusi lapia a pomyslia si, že si preoblečený Nemeč? Há?“

„Nebojím sa! Pôjdem, vysvetlím!“ začal sa dedo.

„Nepôjdeš,“ zamkla mu babka nohavice do komory, čím zvíťazila, lebo dedo bol tri roky vojakom v predchádzajúcej vojne a odvtedy vedel, že chlap smie medzi ľuďmi len poriadne ustrojený. „Ale teba, Dušanko,“ pohladila babka vnúčika, „nik si s nikým nepomýli, pre všetkých budeš len chlapec. Vojaci vždy mali chlapcov radi, nuž choď sám a zisti, či nám búda ešte stojí, či ju nevykradli.“

„A sieť nerozkładaj, sám by si nevládal!“ prikazoval dedo.

Akože nerozkładat sieť, keď je rozložená? Akože ratovať dedov majetok, keď okolo búdy i v nej tmolia sa vojaci, zopár sa ich vyzlečených čľapoce vo vode, hoci apríl ešte nie je na kúpanie. Smejú sa, spievajú, na štrkovom brehu horí vatrička, nad ňou sa kýva kotlisko akoby na vyváranie bielizne, sieť sa dvíha, padá, dvíha, padá — a zakaždým, čo ju fúzatý kľukou vytiahne, v sieti sa čosi trepoce. Dve, tri, štyri belice... A teraz kapor... A za každým zatrepaním hurónske „Uráááá!“. Dohola ostrihaný vojak rozbehne sa k sieti s podberákom, vytiahne rybky, hodí ich do trávy pred vojaka v gumovej zástere, ten rybky nožiskom vypitve — a šuch ich do kotla.

Dolu, hore, urááá! Dolu, hore, urááá!

Dušan to pozoroval z obďaleč, s otvorenými ústami. Takto ryby dedovi nikdy nebrávali. To nie! Možno boli oddýchnuté; zúrilo vojnové peklo, ľudia sa zabíjali, rybám dal každý pokoj a pred šrapnelmi zaliezli do bahna. Alebo že by dnes svitol ten zriedkavý zázračný deň, o ktorom sníva každý rybár?

Dolu, hore, urááá! Dolu, hore, urááá!

Čím viac bolo rýb v kotle, tým sa Dušan cítil oklamanejší, nahnevanejší. Bola to ich búda, ich sieť, možno by to býval aj dedov a jeho zázračný deň, nebyť tej prekľatej vojny!

Z kotla rozváňala opojná vôňa, podobná babkinej štedrovečernej rybacej polievke. Odhodlal sa, prešiel pred vojakov, zmrazil ich prísny štvrtáckym pohľadom a ukázal na dedove koreničky, z ktorých vojak vo fertuche znovu a znovu dosýpal do kotla bobkový list, čierne i nové korenie, papriku aj tymián.

„Čo je to!“

„Ucha!“ zazubil sa vojenský kuchár a ponoril do kotla babkinu starú varechu. „Oprobuj!“

Polievka bola sladkasto neslaná. Až mu skrivila tvár, keď z nej okúsil.

„Soľ,“ vyprskol.

„Uch, soľ, mládenec!“ rozosmial sa kuchár a volal na ostatných, že zabudli na soľ, aby ju

voľakde pozháňali. Správali sa v chatrči ako doma. Všetko vyhadzovali, prehadzovali, rozhadzovali, a Dušan ani nevedel, ako začal

pobehovať medzi nimi, odťahovať ich od dedových vecí a vykrikovať:

„To je naša búda! Náš kotol! Naša varecha! Naše korenia!“

„Tak... tvoje?!“ zachmúrili sa vojaci. „To že je všetko tvoje?“

„Celkom moje nie,“ zháčil sa. „Vlastne dedove. Ale to je, akoby to bolo moje!“

„Tak. Dedove a tvoje. Hovoríš pravdu?“

„Pravdu.“

„Dokáž!“ obstali ho a tvárili sa hrozivo.

Ak chlapa niečo vystraší, nesmie sa zjašiť, ale rozmýšľať, blyso Dušanovi hlavou. Tak mu kedysi povedal otec aj dedo. Najprv hútaj, potom konaj, ak to spravíš naopak, z ničoho sa nevysomáriš.

Soľ, prebleslo Dušanovi hlavou po druhý raz. Veď nemajú soľ! Ani strela vpálil do búdy a spod prične vytiahol pohár s patentným uzáverom proti mokrote.

„Tu je soľ,“ víťazne zakričal. „Už som dokázal?“

„Urááá!“ potešili sa vojaci a najfúzatejší z nich ho vyzval, aby polievku posolil a dokorenil podľa vlastnej chuti, lebo také právo patrí hostiteľovi.

„Smiem si tiež nachystať? Domov... pre mamu... otca... aj pre sestričku?“ neisto sa opýtal vojakov, keď sa mu chuť polievky zazdala byť akurátna.

„Dnes je čudsný deň na rybu,“ prikývol fúzač.

„Zázračný... nechcel som dedovi veriť, že bývajú zázračné rybárske dni,“ vyťahoval Dušan kľukou z vody sieť, v ktorej sa plieskali hneď dva parádne kapry, jeden šupinatý, druhý holáň, akiste on a ona.

„Aj u nás pri Volge bývajú,“ prikývol prvý vojak.

„Aj u nás na Done,“ prikyvovali rad-radom. „Aj u nás na Amure... aj v jazere Sevan...“

Keď slnko zachodilo za Dunaj ako veľký pomaranč, ruskí vojaci už dávno vedeli, že chlapec je Dušan, a on ich volal ujo Matvej, ujo Šaša, ujo Peťa a ujo Nikifor. Dávno sa už zotmelo, ale stále bolo o čom hovoriť, no Dušan sa obával výprasku. Lenže domov ho priviezlo vojenské osobné auto a vo vojenskej torbe, ktorú dostal na pamiatku, mal nielen tie dva utešené biele kapry a sedem belíc, ale aj vrecúško cukru, kocku čierneho vojenského chleba, dve konzervy bez nápisu a celé stehno z barana. Takže nijaká bitka nebola.

Kdeže sú dnes tí vojaci? A kam sa z Dunaja podeli tie veľké a krásne rybárske siete?

Májová pesnička

VLADIMÍR MAJAKOVSKIJ

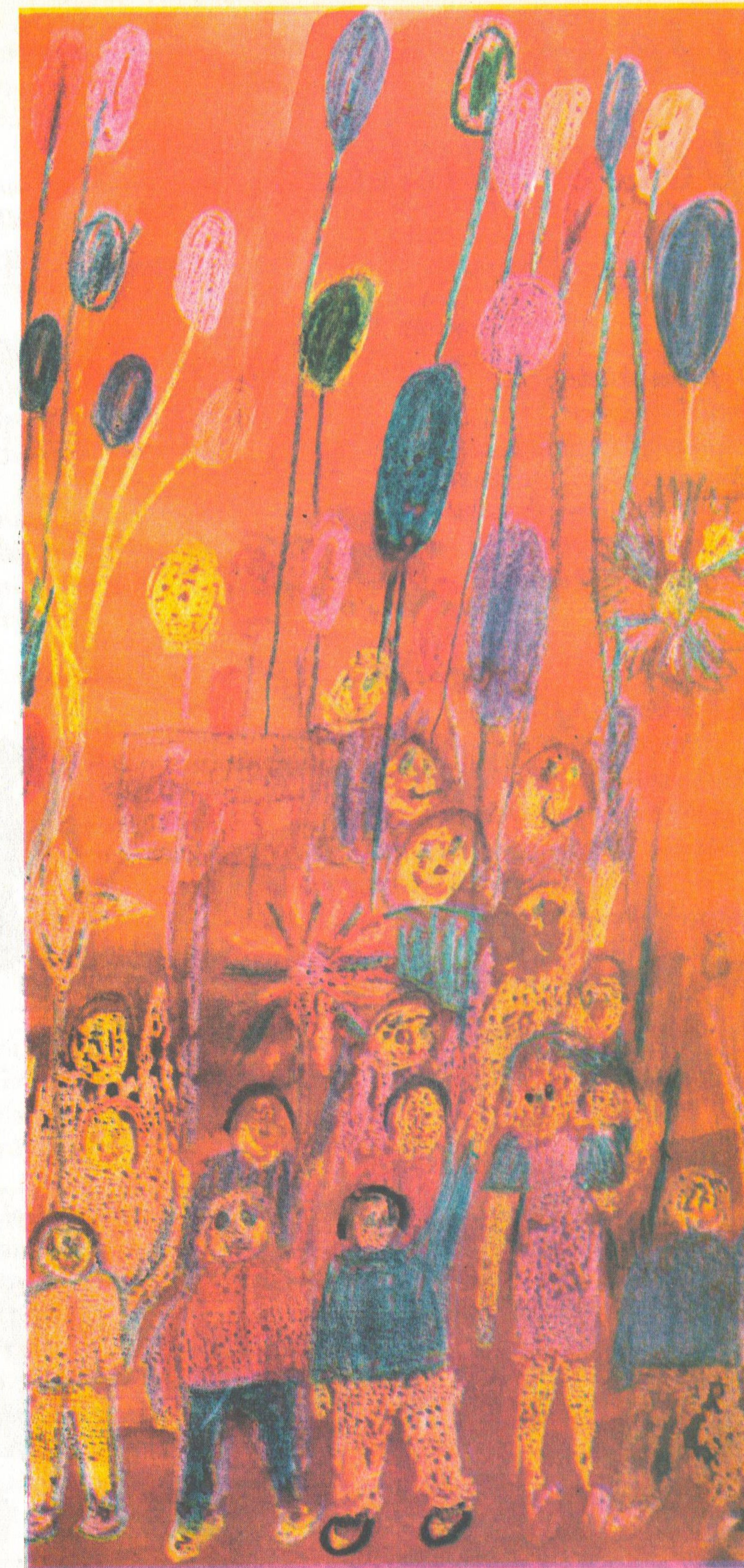
Sad zelenie sa lístím —
preč od zimy!
Kráčame
svetom čistým
i ty,
i ja,
i my.

Far na plote si suší
šaty zmáčané.
Mladí a s piesňou v duši
kráčame!
Kráčame!

Trepocú sa už z diaľky
plamene vznešené.
Červené vlajky
nesieme!
Nesieme!

Vesnou je všade
kraj umytý.
Vykračujeme si v rade —
i my,
i ja,
i ty.

Preložil LUBOMÍR FELDEK

Detská poltopánka

SERGEJ MICHALKOV

*V plnom sklade ležala
medzi topánkami rôznych čísel
zapísaná do knihy.
Nemci majú pre poriadok zmysel.*

*Ležala tu pod číslom
štyritisíc dvesto dvadsaťosem.
Poltopánka. Pravá. Nosená.
Väzeň-dieta raz v nej cupkalo sem.*

*Kto ju vyrobil? Kde?
V Žlíne, Viedni či v Krakove kdesi?
Kto ju nosil? Vladko? Hans
a či dáke dievča od Odesy?*

*Ktovie, skadiaľ dostala sa sem
ako mŕtvy predmet do zoznamu?
Pod to evidenčné číslo,
ktoré čiasi ruka pririekla mu.*

*Vari naozaj sa nenašla
na celučkom svete iná cesta
okrem tej, po ktorej šli
detské nohy až na tieto miesta?*

*Sem, kde mučili a týrali.
Sem, kde mreli starí, veľkí, malí
a kde potom chladnokrvne
veci po žabitých porátali?*

*Tu vo všetkých rečiach sveta
o ratu volali od večasrána
Česi, Gréci, Židia,
Rusi, Francúzi i Belgičania.*

*Tu do seba vpila zem
chuť krvi i tlenia ľudských kostí
státisícov obetí
rozlíčných tried, rôznych národností.*

*Čas odplaty prišiel.
Vrahovia a kati — na kolená!
Súd národov sveta
doviedla sem stopa skrvavená.*

*Jeden z dôkazov, hľa: topánka.
Dieta-väzeň raz v nej cupkalo sem.
Hitler ju tu vyzul obeti
štyritisíc dvesto dvadsaťosem.*

Preložil JÁN TURAN

Podolíneec

SERGEJ ALEXEJEV

Tatry. Železničná stanica Podolíneec.

Sovietska armáda oslobodzovala od fašistických okupantov Slovensko. Strelecký pluk podplukovníka Roti-

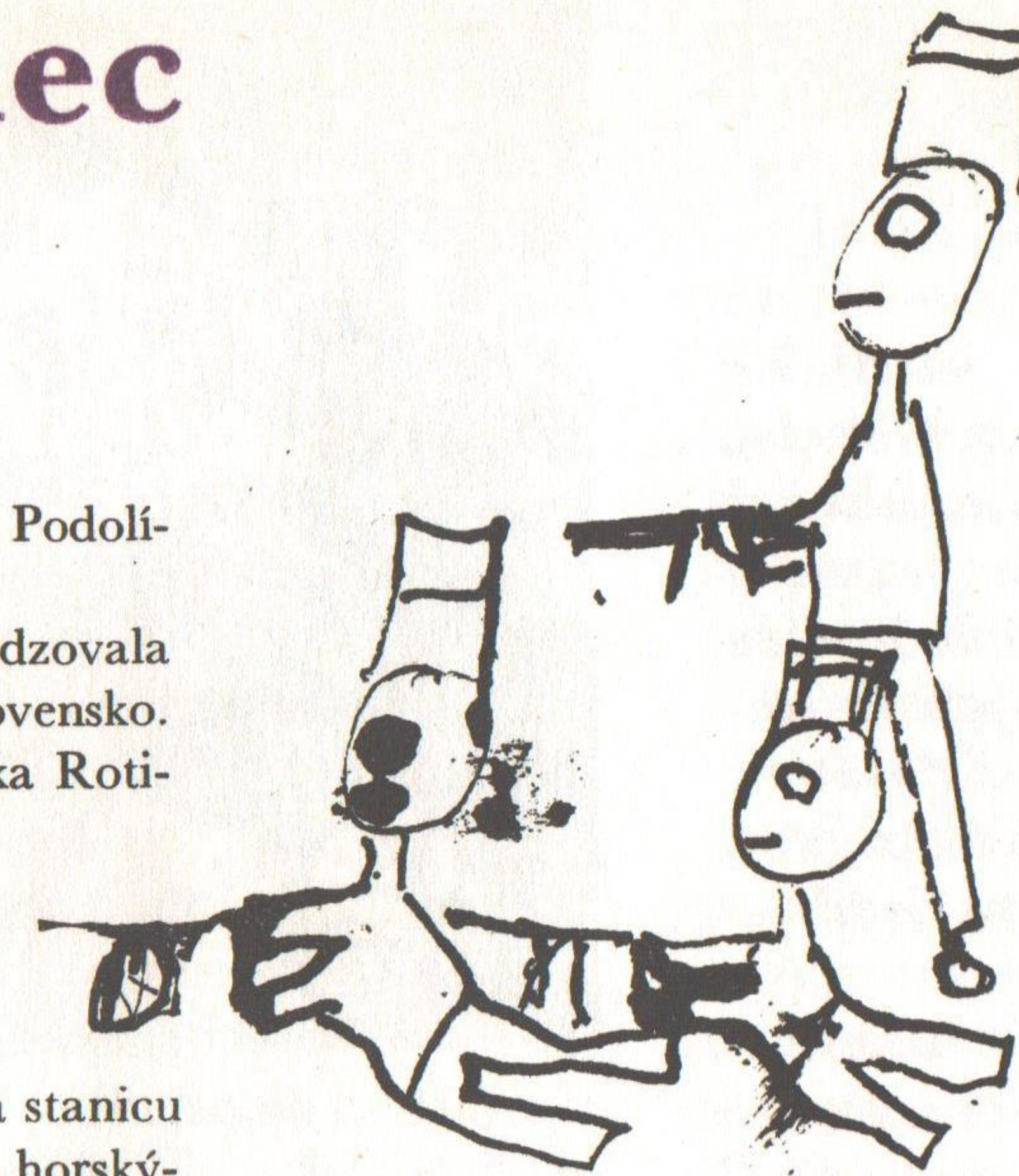
na dostal rozkaz zaútočiť na stanicu Podolíneec. Podolíneec leží za horskými výbežkami, preto sa sovietske vojská musia priblížiť k nepriateľovi tajne, nečakane.

No kto prevedie sovietskych vojakov cez hory, kto ukáže vojskám horské chodníčky?

Mnohí ľudia poznajú tieto miesta, mnohí tu prežili celý život. No predsa je človek, ktorý vie aj so zavretými očami prejsť cez lesy a hory. Je to Andrej Šoltýsik.

„Ja ich prevediem,“ povedal rozhodne.

Noc. Zima. Nečas. Zúri metelica. Fašisti si pokojne sedia v stanici Podolíneec. Teraz sa neboja ani slo-

venských partizánov, ani sovietskych vojakov. Ktože by riskoval prebíjať sa horami a hmlou v takom nečase.

No práve vtedy po cestičkách, po skalách, po strmých zrázoch postupuje sovietsky pluk. Roty sa rozvinuli do rojnic. Prvý ide Šoltýsik.

Ide, vykračuje si. Nocou zaznievajú rozkazy:

„Tichým krokom!“

„Odbočiť!“

„Pevnejšie sa pritisnúť ku skalám!“

Šoltýsik ide, vojaci plnia jeho

rozkazy. Ani čo by veliteľom pluku vôbec nebol podplukovník Rotin, ale on.

Ísť na čele kolóny je nebezpečné. Môže sa skotúľať kameň z chodníka, zo svahu, a vtedy Šoltýsik prvý spadne do priepasti.

Lenže Šoltýsik ide, vykračuje si. Jeho rozkazy si odovzdávajú od úst k ústam.

„Stúpanie!“

„Odbočiť!“

„Stúpanie!“

„Odbočiť!“

„Silnejšie sa držať skál!“

Andrej Šoltýsik vyviedol sovietskych vojakov na výšiny okolo stanice Podolíneec.

Sovietski vojaci zaútočili na fašistov a Podolíneec oslobodili.

Len čo sa Andrej Šoltýsik vrátil do rodnej dediny, ľudia sa ho vypytovali:

„Tak ako?“

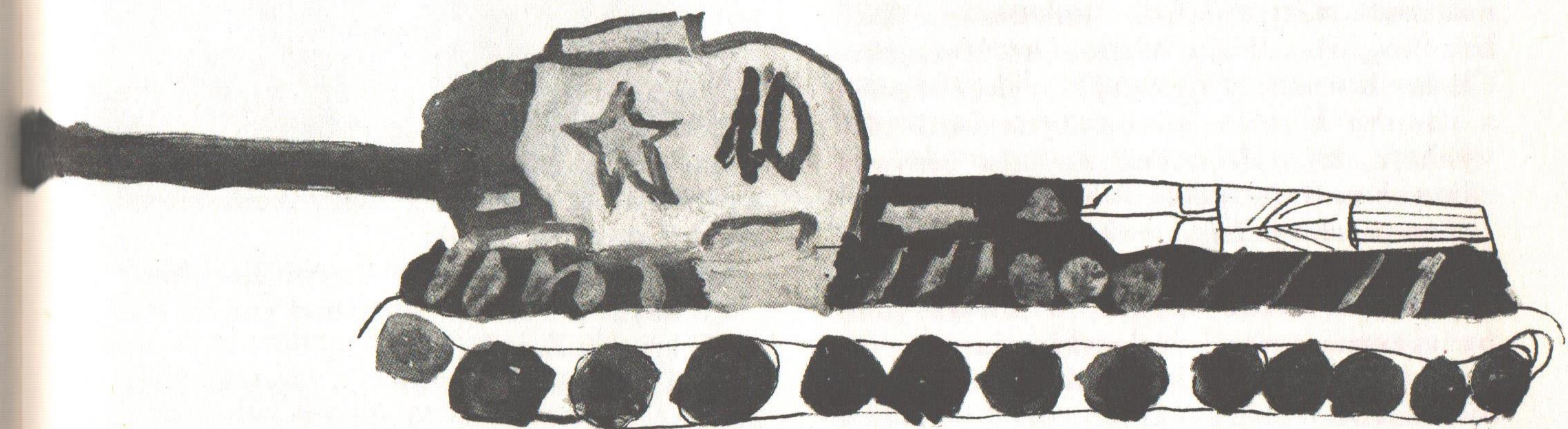
„Tak čo?“

„Dobyli Podolíneec?“

Pozerajú: čože to má Šoltýsik na prsiach? Prizrú sa lepšie — sovietske vyznamenanie.

Každému je teraz všetko jasné! Podolíneec dobyli! Otázky sú zbytočné.

Preložila EĽENA LINZBOTHOVÁ
-KRUPOVÁ

Sloboda prišla z východu

Skoro ráno 22. júna 1941 nemecké armády vtrhli na územie Sovietskeho zväzu. Dobre vyzbrojené vojsko, ktoré malo nad Sovietskou armádou prevahu v zbraniach i v ľuďoch, i napriek hrdinskému odporu sovietskych vojakov obsadzovalo značnú časť krajiny Sovietov. V jeseni fašisti obklúčili Leningrad a začali sa nebezpečne približovať k Moskve, k srdcu ZSSR.

Pod Moskvou sa však skončil fašistický sen o bleskovom porazení sovietskeho ľudu. Armáda i oddiely ľudových milícií ubránili svoje hlavné mesto a sami prešli do útoku.

Ale to najslávnejšie víťazstvo len prišlo.

Začiatkom februára 1943 zavŕšila Sovietska armáda slávnú bitku o Stalingrad, v ktorej fašisti a ich spojenci stratili asi 1,5 milióna vojakov. Toto víťazstvo na Volge bolo veľkým historickým činom sovietskeho ľudu, pretože od tohto okamihu začalo sa víťazné ťaženie Sovietskej armády.

Oslobodením vlastného územia boj sovietskeho ľudu proti fašizmu však neskončil. Sovietska armáda v zmysle revolučného učenia o vzájomnej pomoci proletárov celého sveta začala postupne oslobodzovať Poľsko, Rumunsko, Bulharsko, Juhosláviu, Maďarsko, Rakúsko, Československo, Fínsko, Nórsko. Mnoho a mnoho životov sovietskych ľudí ešte vyhaslo, kým konečne zaviala červená zástava nad dobytým Berlínom.

Premnoho je hrobov sovietskych vojakov i na našom území. Veď o každú dedinu, o každé mesto, o každú piad našej zeme museli sovietski vojaci urputne bojovať. Za našu slobodu platili vlastnou krvou.

M. J.

Chlap s vrzgajúcou nohou

RUDO MORIC

„Poď sem, Fero,“ zavolala ma mama večer do kuchyne. Nebol som nadšený, že ma vytiahla od televízora, lebo práve dávali jeden z prípadov majora Zemana. A ona preberá bielu fazuľu na kuchynskom stole a k tomu ma potrebuje.

Nevolala ma však, aby som jej pomáhal.

„Sadni si ku mne,“ vraví a prstami šikovne vyberá z hĺbkky fazule nečistotu.

Sadnem si a čakám. A ona nič, iba preberá a preberá. Až po hodnej chvíli, akoby hľadala vhodné slová, sa ozvala:

„Počuj, Fero, čo vy máte s tým Zezuľom?“

„S akým Zezuľom?“ nerozumiem.

„S krivým Zezuľom.“

„Aha,“ vyjasnilo sa mi. „S tým s vrzgavou nohou?“

„S tým, s nočným vartášom na družstevnom dvore.“

Cítil som, ako mi do tváre vstúpila horúčosť. Už zase jej ktosi pichol našu vec. Tí ľudia akoby nemali inej roboty, len žalovať.

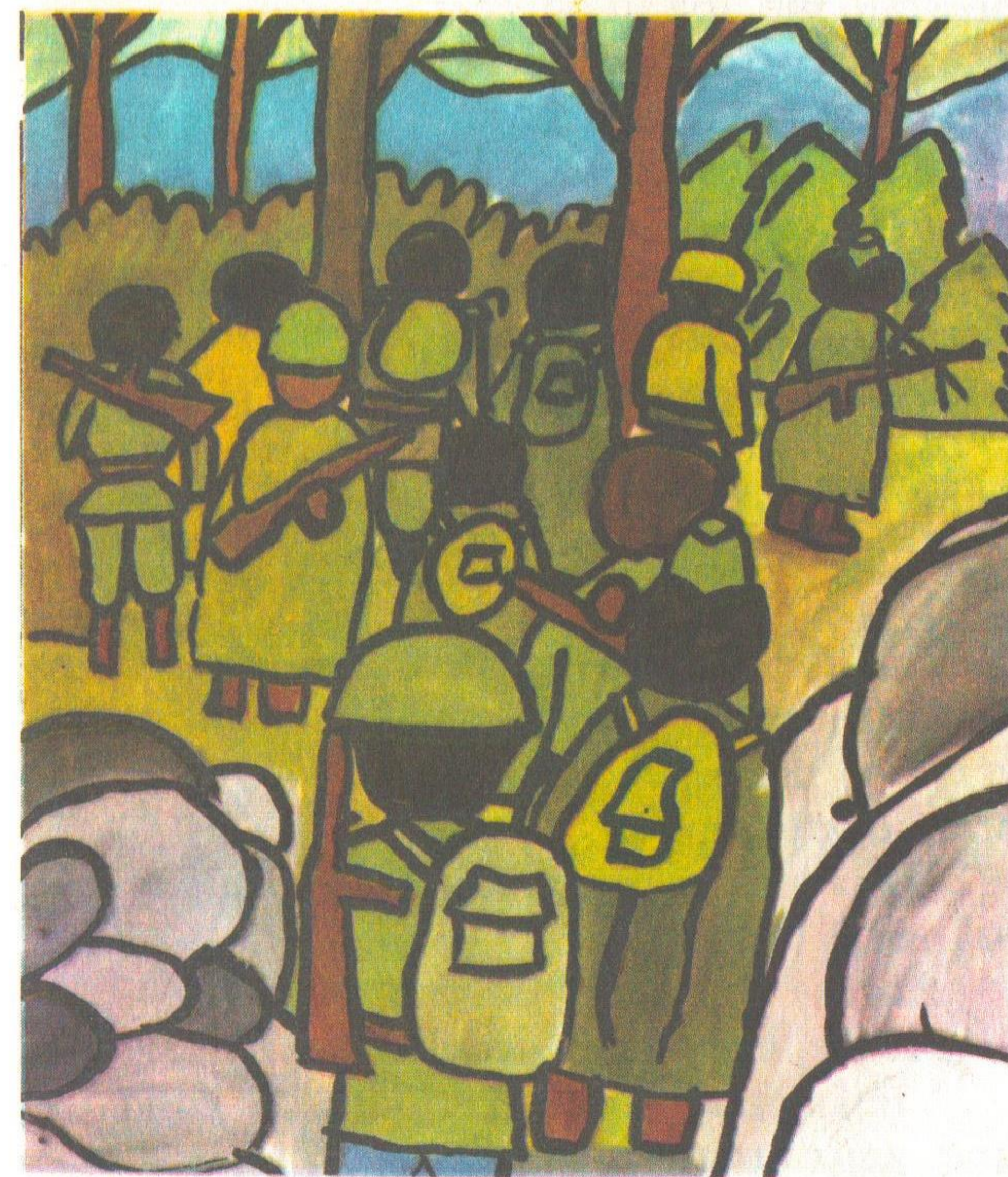
Bolo to predvčerom, s Fuňom a Alibabou sme naháňali loptu medzi hradskou a plotom družstevného dvora. Ako hej, ako nie, Fuňo sa rozbehne a loptu bác do strážnej búdky pri bráne. Ešte šťastie, že netrafil vyššie, bolo by sklo vyletelo z obloka.

Myslíme si, nič sa nestalo. Ale už vyšiel tento Zezuľa a v ruke palica. Ono, Zezuľa vždy chodí o palici, teraz však bakufu dvíha nad hlavu nám.

„Chalani, uši vám vytrhám!“

Čerti začali vo mne šíť, odbehnem a kričím:

„Noha vám vŕzga, Zezuľa!“

Lebo Zezuľovi naozaj vŕzga pravá noha. Napáda na ňu, a čo krok, to vrzg, vrzg. Veď preto sa aj palicou podopiera.

Chlap sa nahneval a podho za nami. Vlastne za mnou. Bežať nemôže no šikovne si palicou

pomáha a náhlivo kráča. Teraz ešte väčšmi napáda na pravú nohu, a noha vrzgoce a vrzgoce. A Zezuľa volá:

„Ja ti dám, sopliak, vysmievať sa poriadnemu človeku!“

Z brány vyšli zo dve tetky, statok nakfmlili a teraz šli domov, pristavili sa však a hľadeli na tú naháňačku. Ale akáže naháňačka. Zezuľa sa po niekoľkých metroch zadychčal, rozkašlal, zastal a už len vykrikoval a palicou hrozil.

„Nechaj sopliakov, Adam,“ volá jedna zo žien. „Doma ich slušnosti nenaučili.“

A Zezuľa naozaj odpľuľ, ešte raz sa zahnal palicou a vrátil sa do strážnej búdky.

A teraz tu máš, mama z toho bude robiť cirkus. Zaiste niektorá z dojičiek jej to vysypala. Nebodaj tetka Adamčička.

Ale mama nijaký cirkus nerobila. Nekričala, nevyhrážala sa, nič, iba fazuľku preberá a takto rečie:

„Poviem ti, prečo Zezuľovi vŕzga noha, chceš?“

Čo som mal robiť, aj tak mi už seriál ušiel.

Zahundral som teda čosi, čo značilo, že chcem, že dobre.

„Keď dobre, tak počúvaj,“ rečie mama. A potom jedným dychom pokračuje: „Bolo to vtedy, keď sa Nemci z nášho kraja pakovali a Rusi mali prísť každú chvíľu. Ja som bola vrkočatá hepa, dievčisko, po ktorom mládenci začali oči vypliešťať. A Zezuľa bol na svet súci mládenec. Za ním zase dievčatá sa obzerali. Ale veru neboli to časy na obzeranie sa, vôbec neboli. Celá dedina žila v strachu, čo bude, keď Nemci budú musieť utekať. Statok poberú, chlapov postrieľajú, dedinu vypália. Strašné. Ani spávať sme nespávali, lebo tí, čo sa v tom vyznali, tvrdili, že Nemci nemajú kade utekať, iba cez našu dedinu.“

A tak sa chlapi dohovorili, a kto mohol, chodieval do hory. Pod Bukovinu. Tam kopali, rúbali, stavali. Skrýše v zemi, zemľanky. Aby vraj bolo kde prečkať tých pár dní a nocí. Keď už prídeme o chalupy, nech neprídeme o všetko.

A veru onedlho prišiel čas, keď bolo treba utekať pod Bukovinu. Práve Adam Zezuľa bol

jeden z tých, čo dávali pozor, sledili, čo robia Nemci, či sa už pohli, či nie. A keď zďaleka temne zadunelo a potom už neprestalo, pribehli mládenci, že veru treba ísť. Bola už surová jeseň, často pršovalo, noci boli chladné, ale čo sa dalo robiť. Hnali sme pred sebou statok, chlapi vyskočili na kone, všetci sme sa krčili pod batohmi, v ktorých bolo to najsúrnejšie, strava, periny a háby.

Podaktorí aj frľali, že nebolo treba utekať, neďaleko sú vraj partizáni a prídu nás ochrániť. Ale práve Adam Zuzuľa to bol, čo tvrdil, že partizáni majú inú povinnosť, možno prídu a možno nie. Zaiste mal s nimi spojenie, keď si bol taký istý.

A veru mal pravdu. Nemci sa pohli, museli mať naponáhlo, lebo v dedine vypálili iba dve chalupy, čo stáli rovno pod horou, tam, kde je teraz ten nový družstevný sklad. Ale na nešťastie jedno krídlo Nemcov dalo sa cez horu do sedla, ktorým chceli prejsť k Hronu. A to bola cesta popod Bukovinu.

A tak sa naši chlapi s nimi predsa len stretli. Nevedno, kde Zuzuľa zobral flinty, odrazu ich vytiahol spod zeme zo desať, aj granáty. Rozdal ich chlapom a zaľahli kus poniže našich skrýš. Ej, či sme len mali malé dušičky.

Pamätám sa, bolo to na svitaní štipľavého rána, keď nastala tá kucapaca. Hora sa od streľby ozývala a my sme sa krčili v podzemných dierach. Čo smelší boli pri statku, aby sa nerozutekali. A chlapi dolu strieľali. Granáty vyhadzovali. Zo dve hodiny to trvalo, mne sa to však videlo ako večnosť.

A potom odrazu ticho. Nevedeli sme, či je to zle alebo dobre. Kto príde, naši a či Nemci? Prišli naši. Nemci sa vraj zľakli, že ich tu zaskočia partizáni, nuž odtiahli, iba troch mŕtvych nechali. Ale našim nesvietili oči od radosti. Krkoška mŕtvy, Kľuku roztrhol granát, tiež dodýchal. A Adam Zuzuľa má roztrhanú nohu od samého kolena. Aj ho priniesli, bledého ani stena. Noha v handre, krv cez ňu premokala. A my sme nemali nič na strašnú ranu. A tak keď ho zniesli do mesta, bolo neskoro. Noha už bola čierna, doktorom neostalo nič, iba ju odrezat'.

Mama prestala preberať fazuľu, uprela oči na mňa. A ja vtlačám pohľad do zeme.

„Nuž preto Zuzuľova noha vŕzga. Má drevenú, remeňmi prichytenú. A to tie remene vŕzgajú. A vy hlupáci, noha vám vŕzga, Zuzuľa. Nehanbíte sa! Čiapku dolu pred takým človekom, nie smiať sa mu!“

Bolo mi nanič. Celkom nanič. Ale prečo mi to mama už dávno nepovedala?

A mama vraví ďalej:

„Vyznamenanie dostal po vojne. Nie jedno, vari zo tri. Robiť by veru nemusel, a on nevládze sedieť doma, chodí do roboty na vŕzgavej nohe. Chce byť osožný. A vy sa mu posmievate, lapajú.“

„Už sa nebudeme, mama,“ povedal som cez stiahnuté hrdlo.

„Ani ste nemuseli,“ mama na to.

„Akože, keď sme nevedeli.“

„Všetko vám treba na dlani. A choď už spať, zajtra musíš včas vstávať.“

Povedal som dobrú noc a ťašiel do svojej izby. Ale zaspáť som dlho nevládľal, raz z jedného, raz z druhého kúta akoby sa ohlášalo vŕzganie Zuzuľovej nohy a do toho zaznieval praskot striel spod Bukoviny. Ak ho zajtra stretnem, zďaleka ho pozdravím.

Človek a havran

ESKIMÁCKA ROZPRÁVKA

Žil v jednej osade chudobný človek, ktorý sa volal Emmo. Nemal ženu, ani deti. Nemal otca, ani mat'.

Vybral sa raz Emmo do tundry. Ide, a tu zočí na kopčeku ker so širokými listami.

Pod tými listmi istotne bude sladký koreň, pomyslel si. A začal ker zo zeme ťahať.

Potiahol, ale veru márne. Priprel sa a znova potiahol — zasa len márne. Zoblíkol si košeľu a potiahol ešte raz a z celej sily. Ker zaprašťal, spukotal a teraz sa už poddal. Emmo vytiahol sladký koreň.

Ej, ale ako sa pritom ukonal! Musí si oddýchnuť.

Lahol si na mach a zaspal.

Nevedno, či spal dlho či krátko, ale keď sa zobudil, začul nablízku havranie krákanie.

Pootvoril akomak oči a čo vidí? Okolo neho je plno havranov a zhovárajú sa ľudskou rečou. Prvý vraví:

„Tak podme už jesť. Nepriťrafi sa hocikedy takáto korisť!“

Druhý vraví:

„Počkajme, kým nepriletí náčelník.“

Práve vtedy prišuchotal ďalší havran a sadol si rovno Emmovi na hrud'. Bol to havraní náčelník.

Najprv ťobol Emma do ruky. Emmo od bolesti len-len že nevykríkol, len-len že neodmykol ruku. Ale zaťal zuby a vydržal, lebo chcel vedieť, čo bude ďalej. Potom ho havran ťobol do oboch nôh. Zasa len málo chýbalo, že Emmo nevykríkol. Ale držal sa, ani sa len nepohol. A tu rečie havraní náčelník:

„Mne budú oči a vám to ostatné.“

Už-už chcel dobnúť do pravého oka, keď tu Emmo chmat ho za nohu! Ostatné havrany sa od strachu rozleteli. A Emmo vraví:

„Ty, havran, si mi chcel vyđobnúť oči — a ja ťa teraz za to zabijem.“

Havran začal prosieť:

„Nezabíjaj ma, človek, dobre sa ti odslúžim. Dám ti drevený tanier, ktorý ti vystanoví všetko, čo len budeš chcieť.“

„No, také niečo by som aj prijal,“ vraví Emmo.

Havran zvolal:

„Tanier, tanier, ukáž sa!“

V tej chvíli stál pred nimi drevený tanier.

„A čo mám s ním robiť?“ spytuje sa Emmo.

„Iba mu povedz: Tanier, tanier daj mäsa! A on ti to hneď splní. Ale požiadať ho môžeš len v čase hladu, keď v mori nebude rýb. Inak ťa tanier prestane poslúchať. No a teraz ma už pusť!“

„Len pekne vydrž! Najprv si zistím, či si vravel pravdu.“

Emmo vzal tanier, zdvihol ho do výšky a riekol:

„Tanier, tanier, daj mäsa!“

V tej chvíli tanier oťažel, že ho Emmo nevládľal udržať a musel ho položiť na zem. Hľadí, vlastným očiam nechce veriť: tanier je plný mrožieho mäsa.

Až teraz pustil Emmo havrana na slobodu. Vzal drevený tanier a naraďovaný sa pobral domov.

A potom vždy, keď nebolo v mori

rýb ani inej zveriny, vzal tanier a povedal:

„Tanier, tanier, daj mäsa!“

A tanier hneď bol plný mäsa i sadla. Emmo ho postavil na zem a zvolal:

„Hej, susedia, hej, dobrí ľudia, podte si vziať mäsa!“

A susedia prišli a vzali si, koľko im bolo treba.

Z ruštiny preložila
MÁRIA ĎURÍČKOVÁ

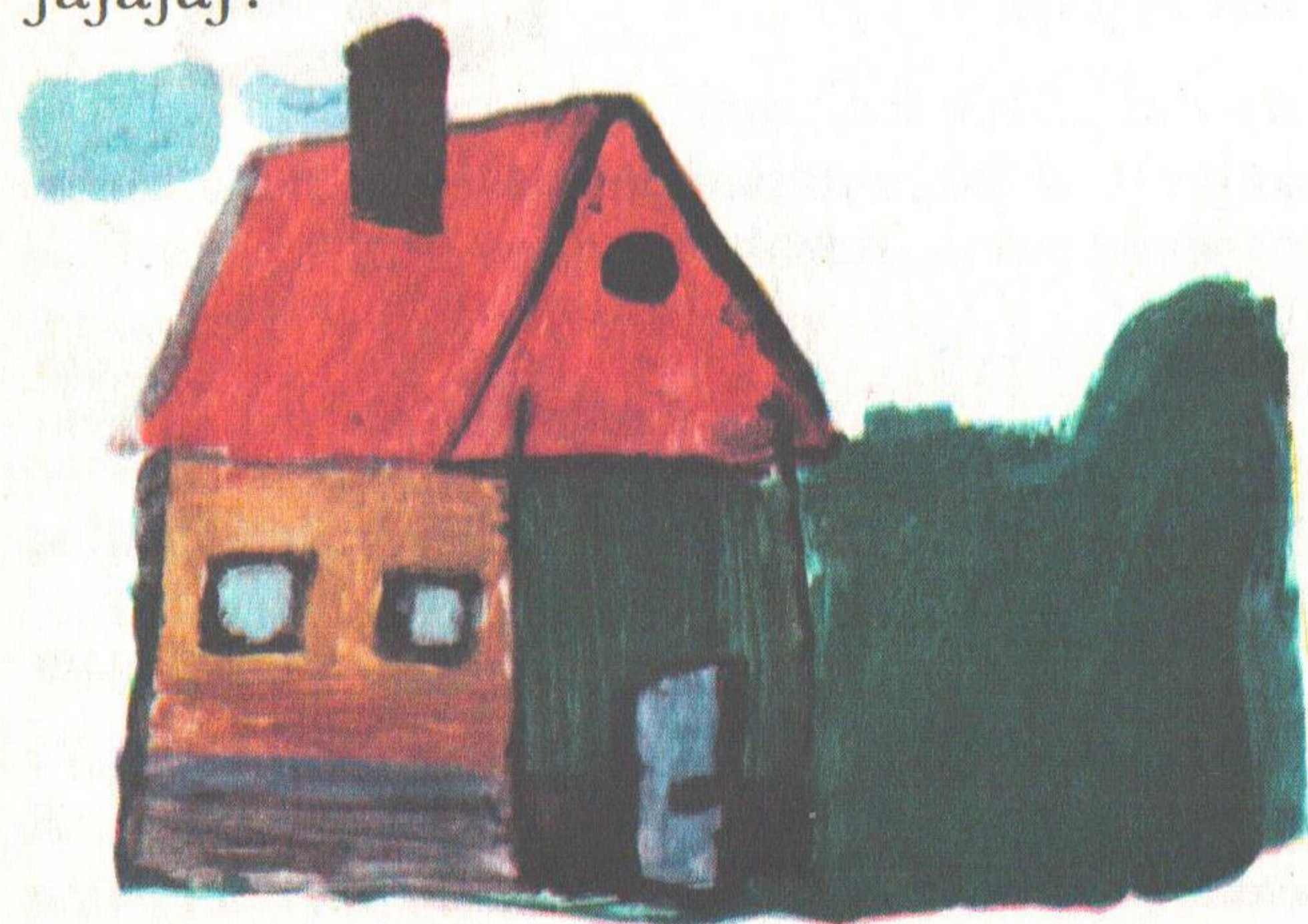

Poletíme spolu *hneď*

PAVOL ORSZÁGH HVIEZDOSLAV

Šarkan

Deti, deti — ako smetí —
hore hlávky, šarkan letí,
černokňažník zďaleka...
A či je to čierny vták
ako oblak — jastrabák?
Koho vezme? Koho-toho,
čo sa bojí, uteká:
teba, jeho, iných mnoho —
mňa preletí, nechá tak.
Letí letkom slnečnice,
padá pádom do pšenice,
hľadá zrnko, mačný mak.
Nájde, zobne. Ak nenájde,
do čiehože dvora zájde?
Do vás, do vás — schytí, zje ťa...
Kurča, kur-kur-kur!
Pekne očko žmúr,
zves krídelko, nachýľ hlávku,
nebodaj
ostatnú si skubni trávku —
jajajaj!

Jar už prišla

Jar už prišla, jar už prišla,
aké šťastie, už je tu!
Omladím si znova myseľ,
podurím ju k rozkvetu.

Slnko hupká po blankyte:
hip-hop — teraz výskot, ó! —
Junák jar ho ako loptu
vyhadzuje vysoko.

Spod skaliska prameň zurčí
ako zvonček spiežový,
ločká, beží, náhlo mu je
sta dákemu poslovi.

Ba i jabloň, hoci stará,
vyzlieka sa z kožucha:
v nových šatách, s vencom čaká
jak na sobáš mladucha.

Omladím si chabú myseľ,
podurím ju k rozkvetu:
jar už prišla, jar už prišla,
aké šťastie, už je tu!

Počkaj, vtáčik

Počkaj, vtáčik, neuleť!
Poletíme spolu hneď.

Vrtíš hlávkou. Čudno ti,
že chcem lietať ako ty?

Ako ty mám krídla dve,
ale kdesi schované.

Počuduj sa, môj milý,
trochu sa mi skrivili.

Pristrojiť sa pristroja —
len či skúšku obstoja?

Jarné kvietky

Povedz, kvietok, čo tam zlatneš na úhore,
jak sa voláš?

Podbeľ.

A čo kukáš hore?

Čím skôr treba orať — vyzerám si gazdu;
ovenčím mu pluh, keď poženie sem brázdu.

Ty, čo spopod krička gúľaš sivé očka,
akéže ti meno?

Ja som fialôčka.

A čo vzdycháš? Čakáš dakoho aj s vienkom?

Dievčinu, čo pôjde tadiaľ s poludienkom.

A vy tam na briežku?

My sme sedmokrásy.

Čo robíte?

Čosi: češeme si vlásy.

A čo ten smiech?

Hi-hi... len pre takú pletku:

včera boli u nás dvaja na posiedku.

Dvaja na posiedku? Iste dáki milí...

Hi-hi, áno, milí.

A sa zabavili?

Hi-hi, nepovieme.

Natrhali kvietia?

Hi-hi-hi-hi-hi... Kvety neklebetia!

Upravil VOJTECH MIHÁLIK

Prvá mierová brázda

PAVOL ŠTEFÁNIK

Fašistom už veľmi tieklo do bagančí, keď poslali zvolávací lístok aj krajčírovi Francovi, čo nikdy nebol vojakom.

„To bude už tak, pretrhol sa front a treba ho zašit,“ povedala nahlas Francova žena a zalomila rukami.

A dedina jej dala za pravdu. Veď akože by sa to inak mohlo stať?

Jeho synovia Janko a Ferko prestali sa pod pecou hrať. Začudovane pozerali — raz na otca, raz na mamku. A keď ešte aj ihla na šijacom stroji prestala vyskakovať, tušili, že sa stalo niečo nezvyčajné. Ale slzy im vypadli až vtedy, keď sa otec s nimi rozlúčil, vykročil z dverí a zabočil na stanicu.

„A ponáhľaj sa domov,“ volala za ním jeho žena „nebav sa tam s nijakým zašivaním!“

„Nerob si starosti, radšej ten front ešte viac rozpáram!“ potešoval ju Franco. A pevne rozhodnutý svoj zámer aj uskutočniť, uberal sa vpred.

Po chvíli uháňal za ním rozpísaný vlak. Dobehol ho na stanici a odviezol kamsi do neznáma, odkiaľ ani pošta nechodí.

Pošta naozaj nechodila, ale zato front sa povážlivo blížil. O pár dní už v dedine rinčali okná, na ulici vybuchovali míny a granáty a hitlerčici utekali ozlomkrky dolu dedinou.

Krajčírovu ženu čosi ťahalo na Cintorínsku cestu. Vzala so sebou oboch synov a nebojácne vykročila na horný koniec. Tí, čo ich stretli, volali na ňu:

„Rusi sú tu, Rusi...!“

Vtedy si uvedomila, že horný koniec ulice je plný vojakov... Sovietskych vojakov... Postupovali popri nej smerom na Čiernu vodu. Mali naponáhlo. Hnali nepriateľa cez rozvodnenú riekku.

Od Agača, neďaleko osady, sa blížil húfec

jazdcov. Len preto, aby mu neprekážala v ceste, ustúpila pod mocný gaštan.

Húfec sa prihnal ako veľká voda. Blato z konských kopýt odfrkovalo na všetky strany. Bolo jasné, že má za sebou kus namáhavej cesty. Zato ju ani neprekvapilo, že jazdec čo mal na starosti dva kone, zaostal, zoskočil zo sedla a podišiel k nej.

„Mama, vraník mi okrivel... Nemôže ďalej... Vezmi ho k sebe...“ prihovril sa jej, Nezmohla sa ani na slovo, iba prikývla.

„Prídem poň... keď dobyjeme Berlín... mama, ja Saša...“ a ukázal prstom na seba. Potom pohladil zvedavých chlapcov po plavých vlasoch a vyskočil na koňa. Vzápätí zakýval na rozlúčku a viac ho nebolo.

Krajčírova žena ostala s vraníkom uprostred križovatky.

„Čo s ním, Janko?“ obrátila sa na staršieho syna.

„Dáme ho do maštale uja Martina.“

„A čo mu povieme?“

„Otec nám ho poslal,“ pridal sa k rozhovoru Ferko, ten mladší.

O chvíľu kráčali všetci štyria víťazoslávne dolu dedinou. Vpredu Janko s Ferkom a za nimi s vraníkom v ohlávke ich mama.

Viedla ho nebojácne. A on krivkajúc, postupoval za ňou. Iste tušil, že je v dobrých rukách.

Pred svojím domom stretli uja Martina. Porozprávali mu, o čo ide. Pokrútil hlavou, vraníka potľapkal po šiji a pomohol im. Prečo nie? V jeho maštali je dosť miesta. Zmestí sa aj vraník.

Zvešť o vraníkovi sa rozchýrila po celej dedine. Každý ho chcel vidieť, potľapkať i poradiť jeho vlastníčke. Aj obecný kováč sa zastavil na slovíčko, prezrel vraníkovo kopyto a upokojil krajčírovu ženu:

„Nová podkova všetko napraví. Prived' ho zajtra pred vyhňu.“

Ako povedal, tak sa aj stalo. Vraný koník dostal novú podkovu na zadné pravé kopyto a všetko bolo v poriadku.

„Dobrý bude do oračky,“ poznamenal ujo Martin.

Francova žena sa iba usmiala a pokývala hlavou. Pri tom však myslela aj na niečo iné. Pomyslela si na vojaka Sašu, na jeho prísľub, že si príde po vraníka, keď padne Berlín... Lenže Berlín už padol, i vojna sa skončila — a Sašu nikde. Možno zabudol. Možno...

Ale ani Franco sa nemal k návratu. Čo si ublížil, keď front páral? Či nedajbože... Nedomyslela, nechcela domyslieť. Veď by to ani neprežila.

Svoju pokojnú myseľ radšej upriamila na vraníka v maštali.

Jedného jarného dňa, s pomocou uja Martina, zapriahla do pluhu a vyšla s ním do chotára — zorať si úzky švík poľa.

Keď zastala na úvrati a radlicou načala brázdu, akosi sa jej ulavilo. Celkom sa sústredila na ňu.

Bolo po vojne, bol mier. Bola to prvá mierová brázda v chotári.

Ako Lucka vyslobodila princa Pašajdu

JIRÍ KAFKA

Lucka s Pašajdom bežia po ulici, nad nimi sa trepoce list, ktorý dobrá víla odtrhla z jablone v Luckinej záhrade, a ukazuje im cestu k čarodejníkovi.

„Len aby sa nám nestratil z očí,“ obáva sa každú chvíľu Lucka. A Pašajda odpovedá: „Len sa neboj, čo ja mám na očiach, to sa nestratí.“

Ďalej uháňajú mlčky, ide to pomalšie, lebo sa musia vyhýbať ľuďom. Je ich na ulici stále viac a viac, sídlisko so záhradkami je za nimi, začína sa rušné mesto.

Vietor nesie jabloňový list čoraz ďalej a ďalej, cez jednu ulicu, cez druhú, a tam už nechodia iba autobusy, ale aj električky.

Aj domy sú vyššie a najväčší z nich je palác s kovanými mrežami na oknách, so železnou bránou, za ktorou je skrytých veľa tajomstiev. Tú ťažkú bránu zdobí kruhové klopadlo a otvára ju obrovská kľučka, ligotavá ako zlato. Nad bránou je veľkými písmenami napísané — Národopisné múzeum.

Tie písmenká Lucka ešte nevie prečítať. No niektoré z tých tajomstiev, čo sa v múzeu skrývajú, už

spoznala. Sú to najkrajšie veci, na akých ľudské oko spočinulo. Lucka to vie, lebo tam už bola s rodičmi.

Najprv sa jej nechcelo ísť do múzea. Radšej by bola šla na kolotoč alebo hojdačky. Tam by si užila. No otecko bol vtedy neoblomný. Na kolotoč vraj chodia každú druhú nedeľu. Lucka spočiatku trucovala. Začali ju bolieť nohy. Potom bola veľmi hladná a ešte väčšmi smädná. No len čo vošli do múzea, hneď zabudla na kolotoč. Veď sa aj bolo na čo pozeráť.

V sklenených skrinách stáli drevené panny ako živé, oblečené do pestrých vyšívaných sukni a blúzok so širokými čipkovanými rukávami. V iných sa zas vlnili priehľadné čipky z najjemnejšej priadze a na nich boli také krásne vzory, že krajšie nenamaľuje ani mráz v zime na obločné sklá.

Lucka nevychádzala z údivu, keď v jednej veľkej sále videla svadbu. Nevesta ako víla a ženích — princ z rozprávky. Na rebrináku ozdobenom stovkami stužiek jasali svadobčania a kočiš plieskal nad hlavami koní dlhým bičom.

Lucke sa od toľkej krásy zakrútila hlava a niekoľko nocí sa jej o tej krásne snívalo.

„Vieš, Pašajda,“ povedala, keď prechádzali popri múzeu, „keď ťa vyslobodím, pôjdeme sa sem spolu pozrieť. Šli by sme aj hneď, ale psom do múzea nepúšťajú. Ani zakliatych.“

„Psom všelikde zakazujú vstup,“ ľútostivo povedal Pašajda. „Aj do kina.“

„Nič si z toho nerob,“ utešovala ho Lucka, „deti to nemajú o nič lepšie. Keď hrajú niečo pekné v televízii, vždy je tam hviezdička.“

Lucka si vzdychla. „Už aby som bola veľká, Pašajda. Potom si tie hviezdičky nevšímam.“

Pred múzeom zastavil autobus. Vystúpilo z neho veľa ľudí s fotoaparátmi, s ďalekohľadmi a skoro všetci mali mapu. Lucka zastala, aby im neprekážala. Jabloňový list, ktorý ich sem zaviedol, ľahučko sa zniesol na plece neznámej paney.

Lucka zašepkala Pašajdovi: „Tá pani asi vie o čarodejníkovi.“ „Spýtaj sa jej,“ radil Pašajda.

Lucka sa pozdravila neznámej paney a poprosila ju, aby jej ukázala cestu k čarodejníkovi, ktorý princa

Pašajdu premenil na psa. Pani sa na Lucku usmiala a povedala:

„Ich verstehe nicht.“ Lucka skrčila nosík a prižmúrila oči.

„Ja vám nerozumien, teta.“ A tá pani znovu vraví: „Ich verstehe nicht, mein Liebling.“

„To je škoda, že neviem, čo hovoríte. Ty tej paney rozumieš, Pašajda?“

Pašajda zavrčí, že nie, nerozumie. A tak si Lucka s paňou nerozumeli, až iná teta tej prvej paney povedala, že dievčatko sa asi stratilo a sputuje sa na cestu domov.

Prvá pani prikývla, že to hádam bude tak, že to dievčatko zavedie na križovatku, kde riadi dopravu strážnik, a ten sa už o ňu postará.

Vzala Lucku za ruku a povedala jej po nemecky:

„Neboj sa, miláčik, čoskoro budeš doma.“

Držali sa za ruky ako mamička s dcérou a zamierili ku križovatke.

Zafúkal vietor, jabloňový list sa znovu vzniesol a odprevádzal ich.

Oproti nim sa ponáhľala pani poštárka s kapsou naplnenou listami a pohľadnicami. Už zďaleka sa na Lucku usmievala. Lucka jej zakývala. Neznáma pani sa zastavila.

„Vy to dievčatko poznáte?“ opýtala sa po nemecky.

A pretože pani poštárka vedela po nemecky, odpovedala jej, že je to Lucka a že ju dobre pozná, aby si s ňou nerobila starosti, že sa o ňu postará. Cudzia pani sa spokojne vracala k múzeu. Niekoľko ráz sa obzrela a zakývala Lucke na pozdrav.

„Rada by som vedela, Lucka,“ povedala potom pani poštárka, „čo tu robíš.“

„Vy každého poznáte, teta poštárka, neviete, kde by som našla toho čarodejníka?“

„To naozaj neviem,“ priznala sa pani poštárka.

„Možno to viete, no nemôžete si v rýchlosti spomenúť.“

Teta poštárka porozmýšľala a spomenula si:

Lucka sa zamračila. „Keby som to nevedela, teta poštárka, mamička by ma samu von nepustila.“

„Máš rozumnú mamičku,“ povedala poštárka. „Ale aj ty buď rozum-

„Už viem, Lucka. Prejdeš ešte touto ulicou, čo máš pred sebou, potom zabočíš za roh, až prídeš na hlavnú ulicu. V treťom dome, to je ten najväčší v celom rade, iste nájdeš toho, koho hľadáš. Do toho domu nosím listy nielen čarodejníkom, ale aj kráľom a kráľovným, princom a princeznám, dokonca i čertom, hlúpemu Janovi aj vodníkovi...“

Lucka skočila do reči tete poštárke:

„Jó, už viem! Tam je predsa divadlo.“

„Ano, divadlo,“ prikývla teta poštárka. „Len dávaj pozor, keď budeš prechádzať cez ulicu. Na ktoré svetlo prejdeš?“

ná a zavčasu sa vráť, aby sa mamička o teba nestrachovala.“

Aj keby poštárka nevedela nič o čarodejníkovi, Lucka by ho našla. Jabloňový list už mieril k divadlu.

Na križovatke dvoch ulíc svietila červená. No list akoby poznal farby, zastavil sa na jednom mieste a netrpezlivo sa trepotal.

Aj Lucka s Pašajdom sa zastavili a čakali, kým sa rozsvieti zelené svetlo.

Nuž a ja musím tiež počkať so svojim rozprávaním, lebo na červenú sa musí čakať. (Pokračovanie)

Prekladá KVETA SLOBODNÍKOVÁ
ILUSTRUJE LADISLAV NESSELMAN

Spevobáje a spevokvety na spievanie podľa akéhokoľvek nápevu

ROBERT DESNOS

Robert Desnos, francúzsky moderný básnik (1900—1945), ktorého zatkli fašisti v Paríži vo februári 1944 a odvliekli do koncentračného tábora.

Priam zázrakom unikol pred smrťou v Poľskom Osvienčime. Posledné mesiace života strávil v koncentračnom tábore v Čechách, v Terezíne.

Tu ho medzi chorými väzňami spoznal

4. júna český študent Josef Stuna.

Robert Desnos zomrel na týfus 8. júna 1945, keď sa Európa už takmer mesiac tešila z mieru.

Kobylka

Kamže skáčeš, kam, kobylka driečna?
Veď je iba utorok!

„Budem skákať až do nekonečna,
rýchlejšie mi prejde tuto rok!“

Pravdu máš, len skáč, kobylka driečna,
skáč do samej soboty.

Skáčte celú večnosť, driečna slečna,
keď nemáte inej roboty.

Levandula

Uršulienka, Ula,
videla si modrú rybu,
čo sa vodou túla?

Pozri sa jej na papuľku —
čo to vidíš v nej sa skviet?

Prináša ti levanduľku!

Modrá ryba —
modrý kvet.

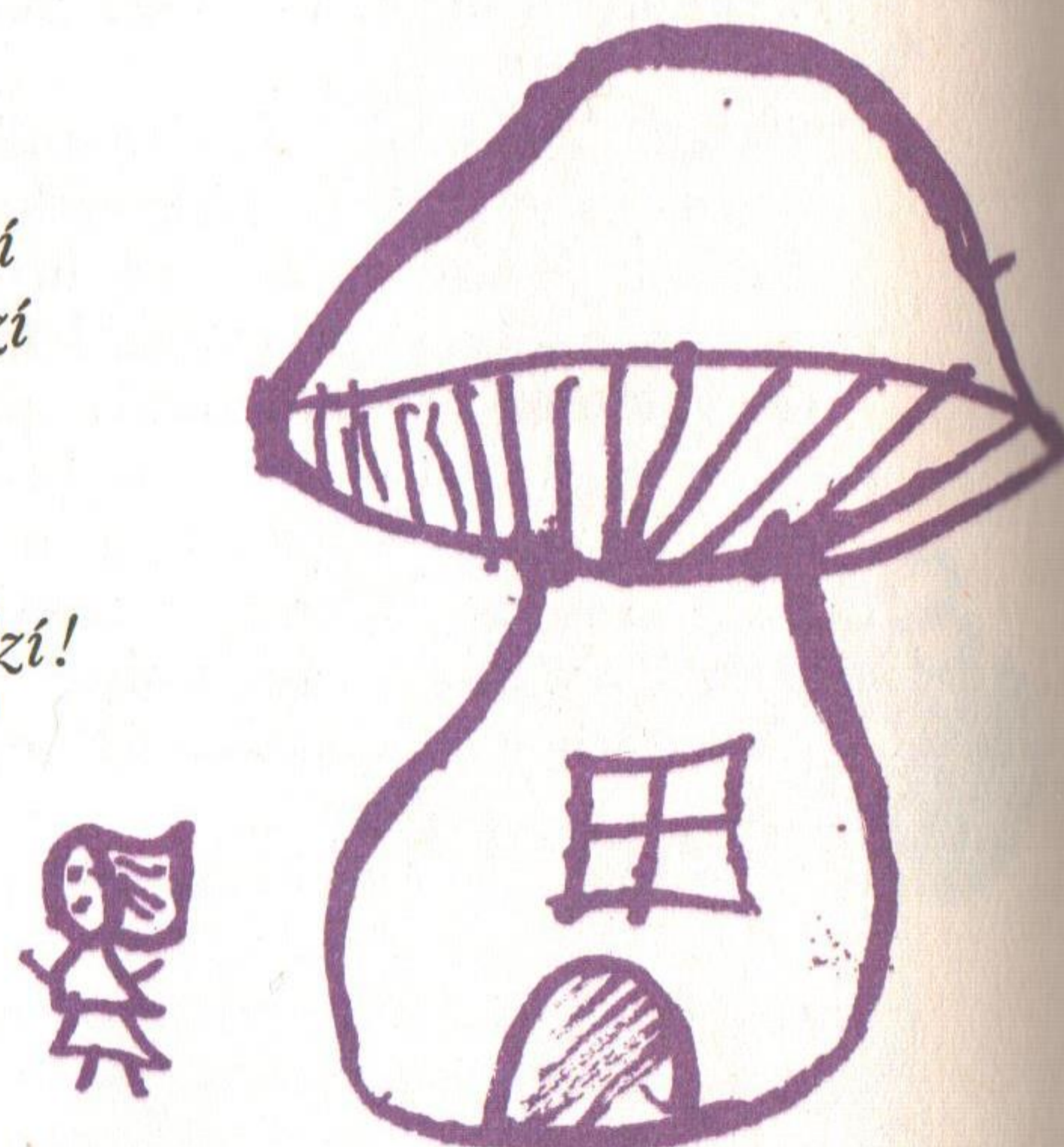

Nevädza

Letí nebom bez medzí
a má venček z nevädzí
lastovička-kráľovná.

Lastovička letí,
nevädza jej svieti.

Tá nevädza bez medzí!
Čo sa tomu vyrovná?

Červený mak

Pole znak si dalo do vlasov,
znak — červený mak.

Leto treba vítať s okrasou!

Dúhou kvitne obloha,
tíchne búrka nebohá,
podme zbierať letný znak —
ten červený mak!

Rybárik

Stretol som sa nad rybníkom
s milým vtákom — rybárikom.
Všetko má rád — iba ryk
neznáša vták rybárik.

Chodí na ryby —
sotva pri tom dýcha.
Lepšie brali by,
nebyť rušiteľov ticha!

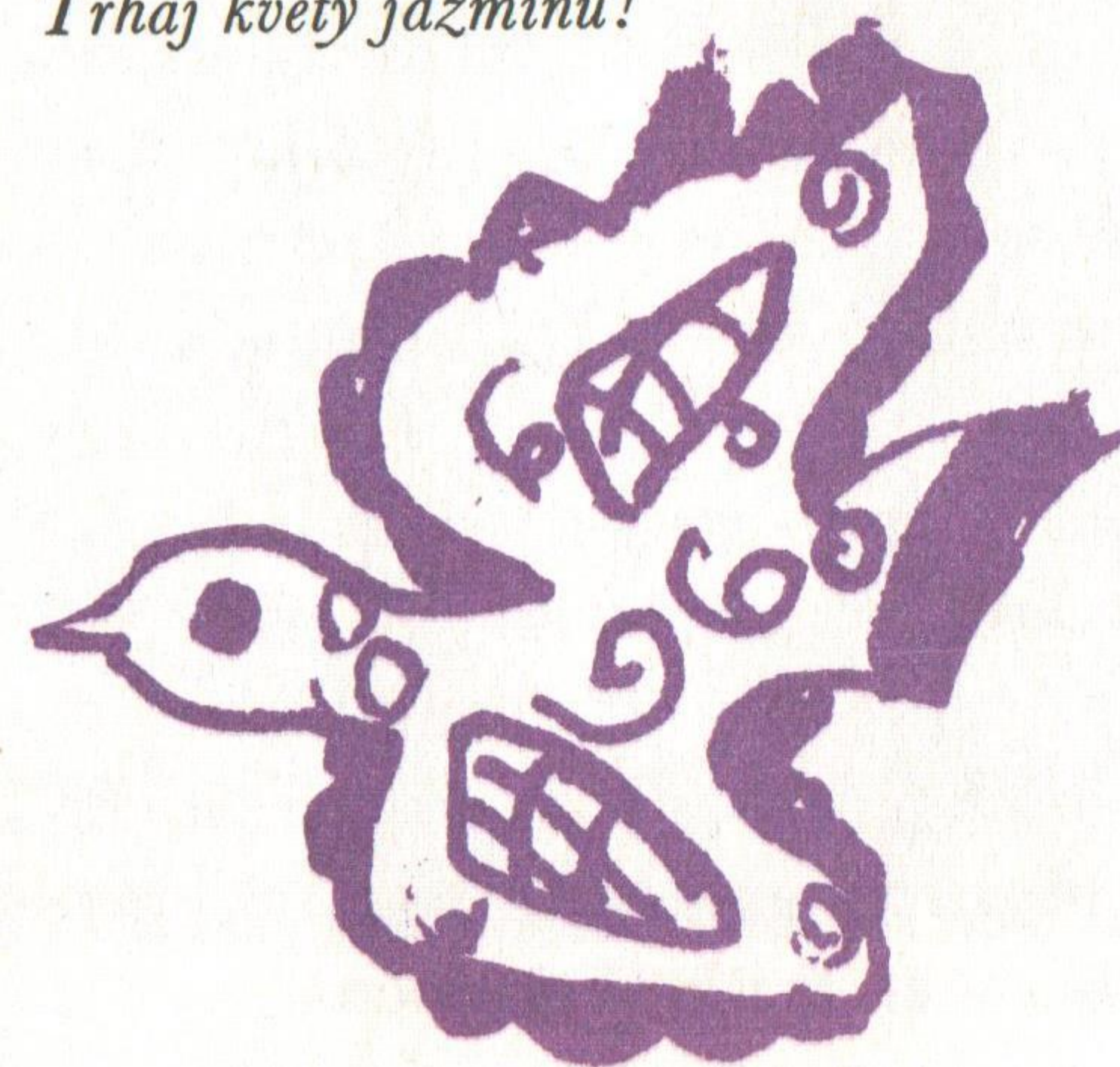
Že je zle, aj ryba cíti.
Ano, rybárik ju chytí!
A čo robí potom? Spí ti,
ako vínom — vodou spitý.

Ach, nejakým trikom
rád by som sa stal tým vtákom —
rybárikom!

Jazmín

Pokým vône nezhynú,
ty pre svoju jedinú
i pre celú rodinu
rob kytice z jazmínu!
Z Perzie aj z Madeiry
vôňa jazmínu sa šíri
až po samú Žilinu.
Trhaj kvety jazmínu!

Tulipán

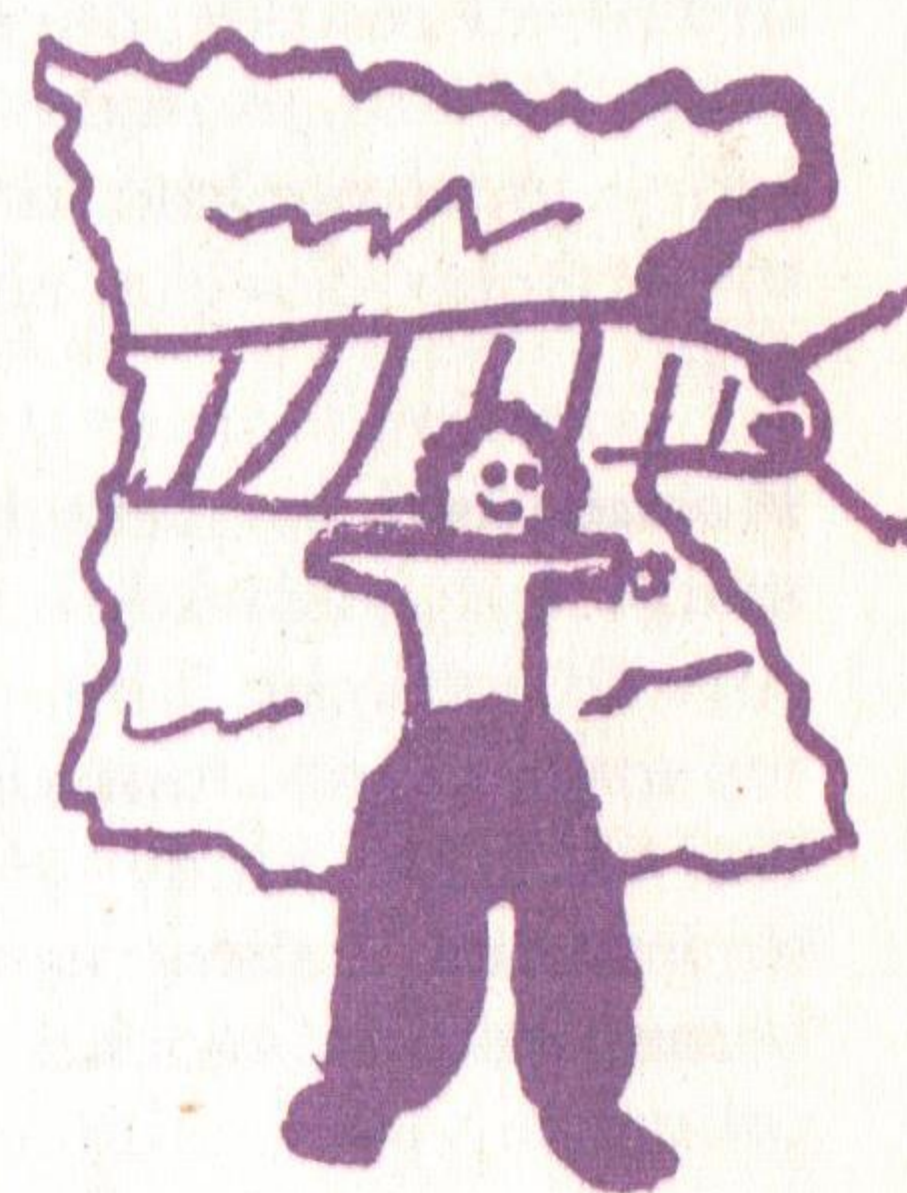
Hla, Marcela s Filipom a Fanfánom.
Prizrime sa lepšie tým trom kompánom!
S čím sa hrajú? S fajkou!

A kto to v nej húta, no?

Je to Tulipajko —
cisár liliputánov!

Všetkým trom dá posajčiť ten lilipután.

Nuž nech žije tulipán,
ten hrnček na tulipán!

Hortenzia

Kto to v lese prespať hodlá,
aká kráska večerná?

Je to hortenzia modrá?

Hortenzia červená?

Červená či modrá

hortenzia —

čia si, krásna modla?

V spiacom lese lásku hľadať pôjdem si ja.

Preložil LUBOMÍR FELDEK

Cesta k slobode

Sily votrelca. V prvých dňoch vojny proti Sovietskemu zväzu mali fašistické vojská — nemecké, maďarské, rumunské a fínske — 5,5 milióna vojakov, vyše 47 000 diel a mínometov, 3700 tankov, 5000 bojových lietadiel a 200 bojových lodí. Nepriateľ prevyšoval sovietske vojská počtom osôb 1,8-krát, tankami 1,5-krát, lietadlami 3,2-krát, delami 1,25-krát. Počas prvých 22 dní bojov mali však fašisti 100 000 mŕtvych a stratili polovicu tankov.

Hrdinovia Brestskej pevnosti. Hneď po prepadnutí Sovietskeho zväzu najhrdinskejší odpor kládli fašistickým vojskám obrancovia pohraničnej pevnosti v Breste. Tri a pol tisíc sovietskych vojakov takmer mesiac bojovalo s celou nemeckou divíziou, posilnenou tankami, letectvom a delostrelectvom. Pevnosti sa fašisti zmocnili až po smrti posledného sovietskeho vojaka. Na pamiatku hrdinov Brestskej pevnosti postavili roku 1971 monumentálny pomník, ktorý je symbolom nezlomnej yôle sovietskeho človeka žiť v slobodnej vlasti.

Komunisti na čele boja s fašistami. Inšpirátorkou všetkých víťazstiev sovietskeho ľudu v druhej svetovej vojne bola komunistická strana. Na sklonku vojny prevažnú časť sovietskych ozbrojených síl tvorili komunisti. V bojoch s fašistami ich zahynulo vyše 3 miliónov.

Prvý cudzinec Hrdina Sovietskeho zväzu. Bol ním československý dôstojník kapitán Otakar Jaroš, ktorého 17. apríla 1943 výnosom Prezídia Najvyššieho sovietu ZSSR vyznamenali posmrtno Leninovým radom a Zlatou hviezdou hrdinu ZSSR. Otakar Jaroš hrdinsky padol pri ukrajinskej dedine Sokolovo, kde 8. marca 1943 viedol boj československých vojakov proti nemeckým fašistom.

Bobyho najslávnejší tanec

IGOR GALLO

O našom mestečku sa pred vojnou hovorilo, že v ňom žije viacej psov ako ľudí. Niečo pravdy na tom bolo, veď sa takmer nenašiel dvor, kde by nebrechal bundáš, od malých bielych potkaniarov až po bernardína, veľkého ako teliatko. Nechýbali ani poľovnícke psy vzácnej rasy, nemeckí ovčiari a čuvači. Zverolekár choval afgánskeho chrtu, v meštiackych domoch sa pýšili francúzskymi pudlíkmi, ba pani obchodníková si držala malú potvoru — palácového pinča, akého mal aj japonský cisár. Najviac však bolo roztodivných krížencov, nad ktorými majitelia čistokrvných hafanov opovržlivo krútili hlavou.

Možno aj preto sa v rokoch, keď v našom mestečku vládli gardisti, chystala na nich pohroma. Vojnu im vyhlásila hlavne učiteľka nemčiny a obdivovateľka nemeckých ovčiakov. Milôst u nej nenašli ani afgánsky chrt a francúzske pudlíky, iba palácovému pinčovi dala pokoj, lebo japonský cisár držal s Nemcami. Pridalo sa k nej zopár gardistov, no svätá vojna sa skončila skôr, ako sa stačila začať. Prišla tá skutočná...

No aj bez svätej vojny zažil psí národ kruté chvíle. Ako mizlo jedlo z komôr a žilo sa čoraz ťažšie, ubúdalo z dvorov psov. V celých svorkách sa potulovali za mestom, ž úplne zdiveli a stiahli sa do vrchov. Tu, v krutých zimách, skapínali hladom. Prežili iba tí najodolnejší — kríženci.

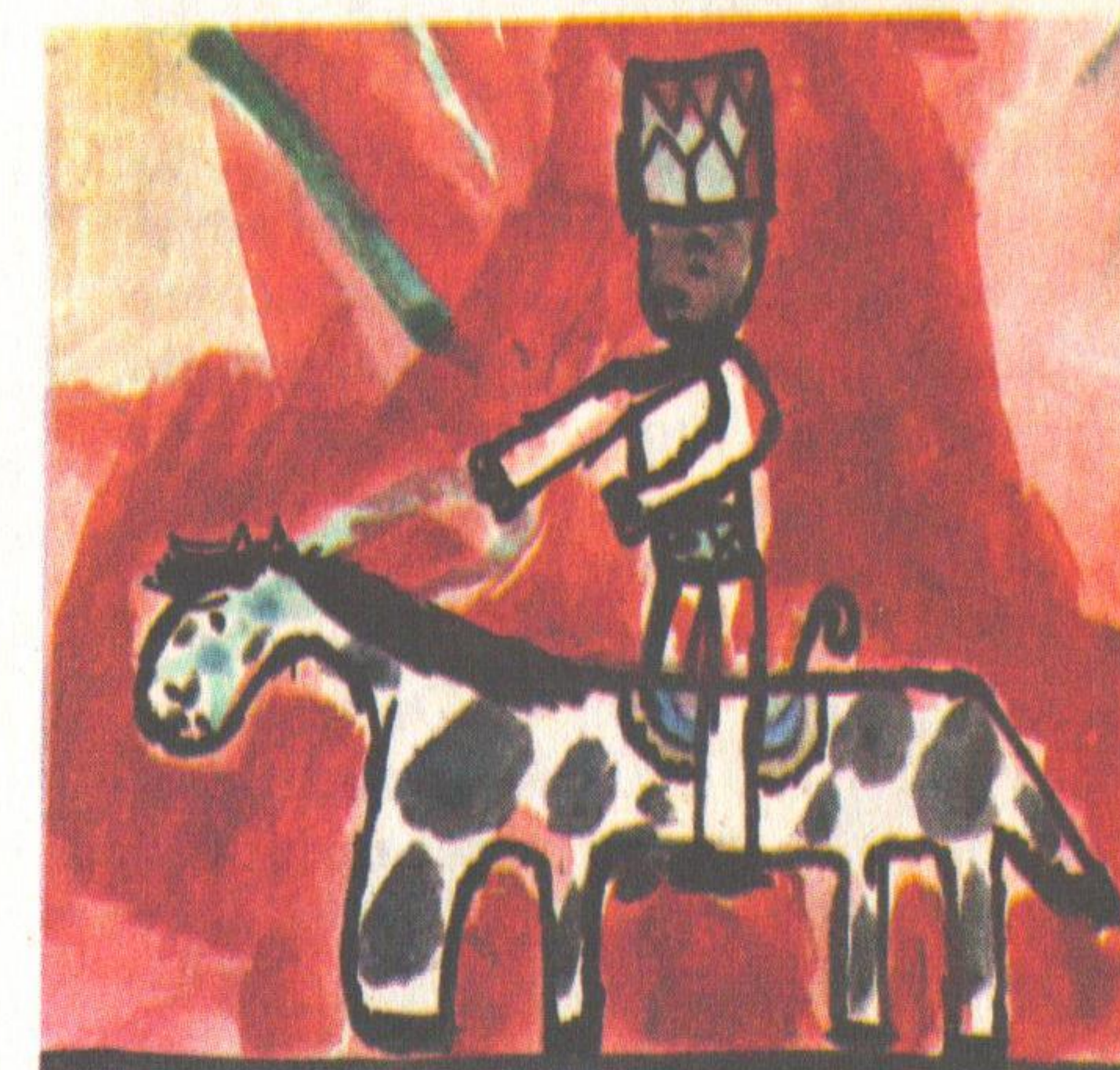
Do tejto opovrhovanej sorty patrila aj malý huňatý psík Boby, ktorý do nášho mestečka prišiel až spoza mora, na lodi so starým Američanom — cirkusantom. Ten ho okrem iného naučil aj tancovať. A nie hocičo, ale naozajstný valčík a polku. Mnohým ľuďom sa to neveľmi pozdávalo, preto Bobyho nazývali diablovým psom. No najmä psy sa nevedeli zmieriť s takou konkurenciou. Dávali mu to neraz pocítiť, a tak po poslednej ruvačke Boby na ulicu radšej ani nevychádzal. To už býval v búde na našom dvore, lebo ho Američan pri odchode z nášho mestečka predal môjmu otcovi.

Po Američanovom odchode Boby od rána do večera sedel pred búdou, hlavu obrátenú smerom ku stanici, odkiaľ mu vlak odviezol bývalého gazdu. Dlhو trvalo, kým sme sa zblížili, no na tanec sa už nedal nijako nahovoriť. Zdalo sa, že s polkou a valčíkom je načisto koniec. Ani som len netušil, ako sa veľmi mýlim.

V mestečku nebolo veľa príležitostí, pri ktorých by sa mohli

Buzuluk. Je mesto v Orenburskej oblasti Ruskej sovietskej federatívnej socialistickej republiky. Počas druhej svetovej vojny vznikol tu pod vedením podplukovníka Ludvíka Svobodu 1. samostatný prápor československých vojakov v ZSSR, ktorý čoskoro

vzrástol na brigádu. Po prvý raz sa brigáda stretla s nepriateľom v bojoch pri Sokolove v dňoch 8. až 13. marca 1943. Z brigády sa postupne vyvinul 1. čs. armádny zbor v ZSSR, ktorý sa spolu so Sovietskou armádou zúčastnil na oslobodzovacích bojoch v Československu.

Katuša. Počas druhej svetovej vojny najobávanejšia zbraň Sovietskej armády. Po prvý raz boli katuše nasadené 14. júla 1941 pri meste Orša. Batériu velil kapitán Florov. Sovietsky priemysel dodal armáde v rokoch 1941—1944 vyše 10 000 odpaľovacích zariadení, ktoré boli namontované na nákladných automobiloch.

Mladá garda. Ilegálna komsomolská organizácia, ktorá pod vedením sedemnásťročného študenta Olega Koševého bojovala s nemeckými okupantmi. Organizácia mala 100 členov. Roku 1943 fašisti členov Mladej gardy zatkli a po hroznom mučení popravili. Ešte počas vojny najaktívnejším členom organizácie udelili posmrtno titul Hrdina Sovietskeho zväzu.

Kurská bitka. Po stalingradskej bitke druhá významná operácia Sovietskej armády a najväčšia tanková bitka v druhej svetovej vojne vôbec. Počas jej trvania fašisti stratili tisíce vojakov a dôstojníkov, stovky tankov, diel a bojových lietadiel.

Koncentračné tábory. Miesta, v ktorých fašisti väznili a neľudsky mučili komunistov, antifasistov, vojnových zajatcov a rasovo prenasledovaných občanov. K najstrašnejším koncentračným táborom, v ktorých zahynulo 11 miliónov ľudí, patrili Osvienčim, Treblinka pri Varšave, Majdanek pri Lubline, Mauthausen v Rakúsku, Dachau, Buchenwald a i. V jednom z nich, v Osvienčime, zahynulo i 150 000 československých občanov. Na území našej republiky fašisti zriadili najväčší koncentračný tábor v Terezíne, ktorý je dnes Národným pamätníkom protifašistického boja. Mnohé koncentračné tábory oslobodila Sovietska armáda. Deň oslobodenia Buchenwaldu, 11. apríl 1945, stal sa Medzinárodným dňom oslobodenia politických väzňov a obetí fašizmu.

Oslobodenie Československa. Československo oslobodila Sovietska armáda v priebehu šiestich vojenských operácií: východokarpatskej, východoslovenskej, západokarpatskej, ostravskej, bratislavsko-brnenskej a pražskej. Prvou oslobodenou obcou na území našej vlasti bola dedina Kalinov. Východokarpatskú operáciu začali 8. septembra 1944 vojská 38. armády generála Moskalenka, ktorí patrili do 1. ukrajinského frontu maršala Koneva. Ich súčasťou bol aj 1. československý armádny zbor pod vedením generála Ludvíka Svobodu. Operácia sa skončila 28. októbra 1944. Pražská operácia bola najkratšou operáciou druhej svetovej vojny. Trvala 6 dní, počas ktorých Sovietska armáda zajala takmer milión nemeckých vojakov. Touto veľkolepou vojenskou akciou, ktorá zachránila naše hlavné mesto pred zničením, skončila sa porážka fašistického Nemecka.

ľudia stretávať. Jednou z nich boli pohreby, najmä také, pri ktorých nebolo treba veľa smútiť. A tak, keď umrela stará tetka Samková, čo jej do stovky chýbal iba rok, chystali sa ju pod Dúbravou odprevadiť všetci obyvatelia. Deň bol teplý, slnečný, len pár obláčikov vše zakrylo páliace slnko, všetko sa skôr väčšmi podobalo veľkému výletu než pohrebu. Susedia sa medzi sebou bezstarostne rozprávali, deti sa kľbčili a nebyť kamaráta Fera, ktorý ma vysotil z radu, nebol by som Bobyho

ani zbadal. Nechcel som veriť vlastným očiam, veď od poslednej šarvátky sa do mesta neodvážil. Ešte raz som ho zázrel, keď sa prehnal okolo chlapov nesúcich truhlu, potom zmizol za zákrutou.

Pozorne som sa poobzeral dookola, či si ho niekto nevšimol. Zdalo sa, že nie. Mohlo vyíby sa to s ním totiž skončiť zle, lebo pes sa na pohrebe nesmel zjaviť. Po príhode, čo sa stala pred niekoľkými rokmi, keď splašený bundáš vletel medzi nosičov a truhla spadla na zem, vydal mestský magistrát príkaz: Psa, ktorý sa zjaví na pohrebe, treba odovzdať šarhovi.

Začal som sa pomaly predierať zástupom, aby som bol čo najbližšie, ak sa niečo príhodi. Bobyho nebolo vidieť, ostávala už len posledná zákruta a za ňou brána cintorína. Uľahčene som si vydýchol. Odrazu som ho však opäť zazrel — tesne pred vchodom do cintorína — tancoval. Ale ako tancoval! Tancoval tak, ako som ho nevidel ani vtedy, keď mu to prikázal starý Amerikán.

Zástup sa zhrčil, všetko sa tlačilo dopredu. Keď staré ženy videli tancujúceho psa, začali sa križovať a stará dievka Gánička prenikavo zakvílila. Zo zástupu sa vyrútil mäsiar

Okružlica, za ním pár gazdov, všetci s čugaňami nad hlavou.

„Utekaj, Boby, utekaj!“ podarilo sa mi vyraziť zo stiahnutého hrdla. Ale tomu niečo učarovalo. Iba tancoval a tancoval. Dva kroky delili Okružlicu od Bobyho, už sa nad ním vznášala palica, keď zrazu s prenikavým zavýtím vyrazil proti mäsiarovi. Prekvapený Okružlica padol do trávy, zástup zamrel. Kým sa gazdovia stačili spamätať a priskočiť mäsiarovi na pomoc, ten už stál s rukami vzopätými a zdesene vykrikoval:

„Ludia, stojte, stojte... v tráve je...“

Všetci sa pozreli na Bobyho, ako pokojne stojí pri mäsiarovi, a až potom zbadali, čo ten ukazuje do trávy. Pristúpil som bližšie a naozaj. Bola tam. Okružlica, blýskavá ako cínový tanier. Šlapacia mína. Okolo nej mlčal zovretý prstenec pohrebného sprievodu.

Stačilo pár krokov!

Prvá sa spamätala Gánička a jej kvílivý výkrik preťal napäté ticho:

„Boby... Boby nás zachránil, psík zlatý!“

Boby takúto chválu nevydržal. Rozbehol sa dolu cintorínskou cestou, len tak sa za ním prášilo.

Našiel som ho doma stiahnutého v kútiku pod zajačou kľetkou. Spal skrútený do kľbka, ticho, pokojne, akoby vôbec nebol vykonal hrdinský čin. Najobyčajnejší psík, kríženec najkriženeckejší.

Janko Slamka

ЈАНКО СЛАМКА

JÁN KORENKO

Bude strecha nad hlavou!

Silko a dievčatá pod lesom premýšľali, hútali a mlčali. Bolo im tak dobre, že ani nezbadali, kedy zosadol Tučko s chlapcami.

„Hej!“ skríkol Janko Slamka. „To už nemáte inakšej roboty?“ Zahrozil sa im, že bude zle.

Silko sa vrtko obrátil, Píпка, Vanička a Šašinka povyskakovali.

„Prečo tak zhurta, Janko? Ani nevieš, o čo ide. Pozri!“ Silko rozkrútil kolieska, rozhýbal páčky a obracia sa na všetky strany.

„No a čo?“ Jankovi Slamkovi sa zdá, že sa spochabil aj Silko.

„Počul si jedno škripnutie? Čo len jediný vrz?“ Silko sa teší, že mu dievčatá tak dobre pomohli.

„No... nepočul.“ Janko Slamka nechápe, čo sa tu robilo.

„No vidíš,“ kýva hlavou Silko. „To je zásluha našich dobrých dievčat. Teraz môžem pracovať dňom i nocou a viem, že sa nezaderiem.“

Šaško zatlieskal dievčatám a Tučko vďačne zabručal.

Janko Slamka poprosil o prepáče-

nie. Ale škrelo ho, že sa zase unáhli. Druhý raz sa najprv opýta, až potom si urobí úsudok. Porozprával, ako pochodili v panelárni, ako vyzerá taká fabrika zo vzduchu, ako zo zeme, ako milo ich prijal riaditeľ, akú zmenu urobili v pláne, a že dom tu bude ešte dnes.

„Tak povedal riaditeľ!“ doložil Šaško významne. „A to je voľakto!“

Výskali, skákali, objímali sa, tancovali. Dlho ich Janko Slamka nemohol utíšiť. Bodaj by aj, keď mali takú ohromnú radosť. Teraz len budú ako ozajstná rodina!

Prerušil ich rapotavý hukot.

Zodvihli hlavy a dívajú sa, odkiaľ prichádza. Zastali ako primrazení. Také čudo ešte nevideli. Od mesta, nevysoko nad domami, letí k nim vrtuľník. Ďalej za ním sa črtá ďalší a za ním sa pohybuje vo vzduchu ešte čosi. Pod prvým vrtuľníkom zreteľne vidno panely na lane. Aj pod druhým.

„Nepovedal som?“ vykrikoval Šaško a je hrdý, že ich riaditeľ nesklamal. „Ešte dnes! Ej, to je chlap!“

Z prvého vrtuľníka po povrazovom rebríku prvý zostúpil majster Murárik. Za ním sa spustili dvaja pomocníci. Pozdravili sa s dievčatami a chlapcami, poobzerali po okolí.

Strachoško

RUDO MORIC

K potôčiku prišla líška. A za starou sa krbáľajú tri malé líštatá.

Líška vošla do vody. Na tom mieste bol potok plytký, ani bachor si nezamočila. Brodila sa až k vyčnievajúcemu kameňu, vyskočila naň a začala volať za sebou mláďatá. Ale kdeže tie! Pobežovali po brehu, zrážali sa do kľbka a kňučali. Aj ich ťahalo za mamou, aj sa báli vody. Ktorési aj omočilo labku, ale akoby ho bola voda popálila, chytro odskočilo späť. Líšku bojzivosť detvákov nahnevala. Vrátila sa na breh a kňučavým hlasom im začala dohovárať. Líštatá sa vešali na ňu, šklbali jej orandaný kožuch, váľali kotrmelce — iste od radosti, že majú mater zase pri sebe.

Keď stará líška znovu vošla do potoka, stále sa obzerala, či mláďatá idú za ňou. Ale líštatá nie a nie z brehu do vody. Mať znova musela na breh. Teraz už nekňučala, len zlostne brechala. A až po takomto vyhrešení osmelilo sa jedno líšťa za

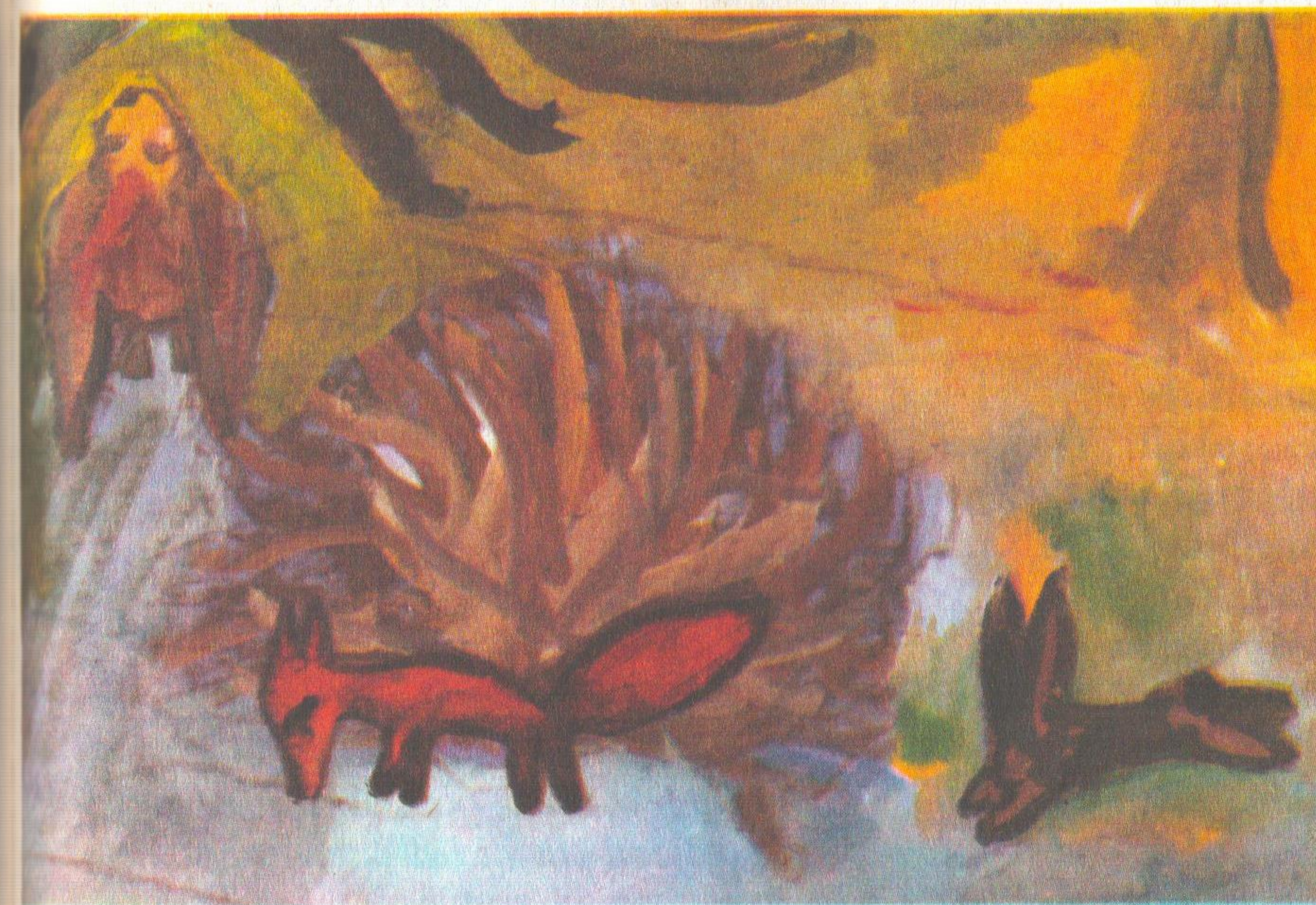
matkou. Vysoko dvíhalo labky z vody a otriasalo ich. Mať ho previedla až na druhý breh. Ale čo s ostatnými dvoma? Tým ešte stále voda naháňala hrôzu. Keď sa ich mať márne navyvolávala, zvrtila sa a hybaj s najsmelším mláďatom preč ... do rúbane. Skryla sa do vysokej trávy. Dve opustené líštatá išli sa od náreku potrať, ale do vody nevstročili.

Čo mala úbohá líščia mať robiť?

Znova sa vrátila, prebrodila potok a osmelené mláďa išlo za ňou akoby nič. Stará teraz začala ukazovať malým bojkom, ako sa majú brodiť.

Keď sa pustila na druhý breh, išli za ňou už dve líštatá. Tretie, strachoško, žalostne pišťalo a kňučalo. A mater sa znovu pustila preč od potoka, že takto prinúti svoje bojzlivé mláďa, aby sa osmelilo do vody. Ale to veru nemaló ani za máčny máčik odvahy. Spočiatku behalo po brehu, potom si sadlo, hlávku naklonilo nabok a smutne hľadelo na druhú stranu.

Toto už líšku naozaj napajedilo. Jediným dlhým skokom preskočila potok a líšťa, ktoré k nej rozradostene pribehlo, labou frk, frk po kožúšku a potom ho ňufákom šmyk rovno doprostred potoka. Hneď za ním skočila aj ona. Malý neboráčik, keď už bol mokrý až po uši, čľapotal za matkou na druhý breh.

„Pekné miesto ste si vybrali,“ povedal majster Murárik. „Hádám najkrajšie v meste. Tu by som chcel

bývať. To už hej!“ Bol by sa nadchýnal ktovie dokedy, keby mu pilot nebol spustil panel až nad hlavu. Tak mu pripomenul, že neprišli obdivovať prírodu, ale pracovať.

Majster Murárik rukami ukazoval letcom, kam a ako majú zložiť panel. Jeho pomocníci šikovne spájali jeden diel s druhým. Vidno, že svojej práci rozumejú. Vedia naspamäť, že najskôr prídu základy, potom podlaha, potom steny s oblokmi a dverami, potom povala a naostatok krov so strechou.

Chlapci a dievčatá zo začiatku iba obdivovali majstra Murárika s pomocníkmi, ako rýchlo im práca ide od ruky.

„Nevravel som?“ pýšil sa Silko. „To je technika! Že tehly, vápno, piesok...“

„Ktože bol proti?“ prerušil ho Šaško. „My sme takú techniku nikdy nevideli.“

(Pokračovanie)

Ilustruje Ondrej Máriássy

Slovensko v dobách stredovekých

Soľ nad zlato

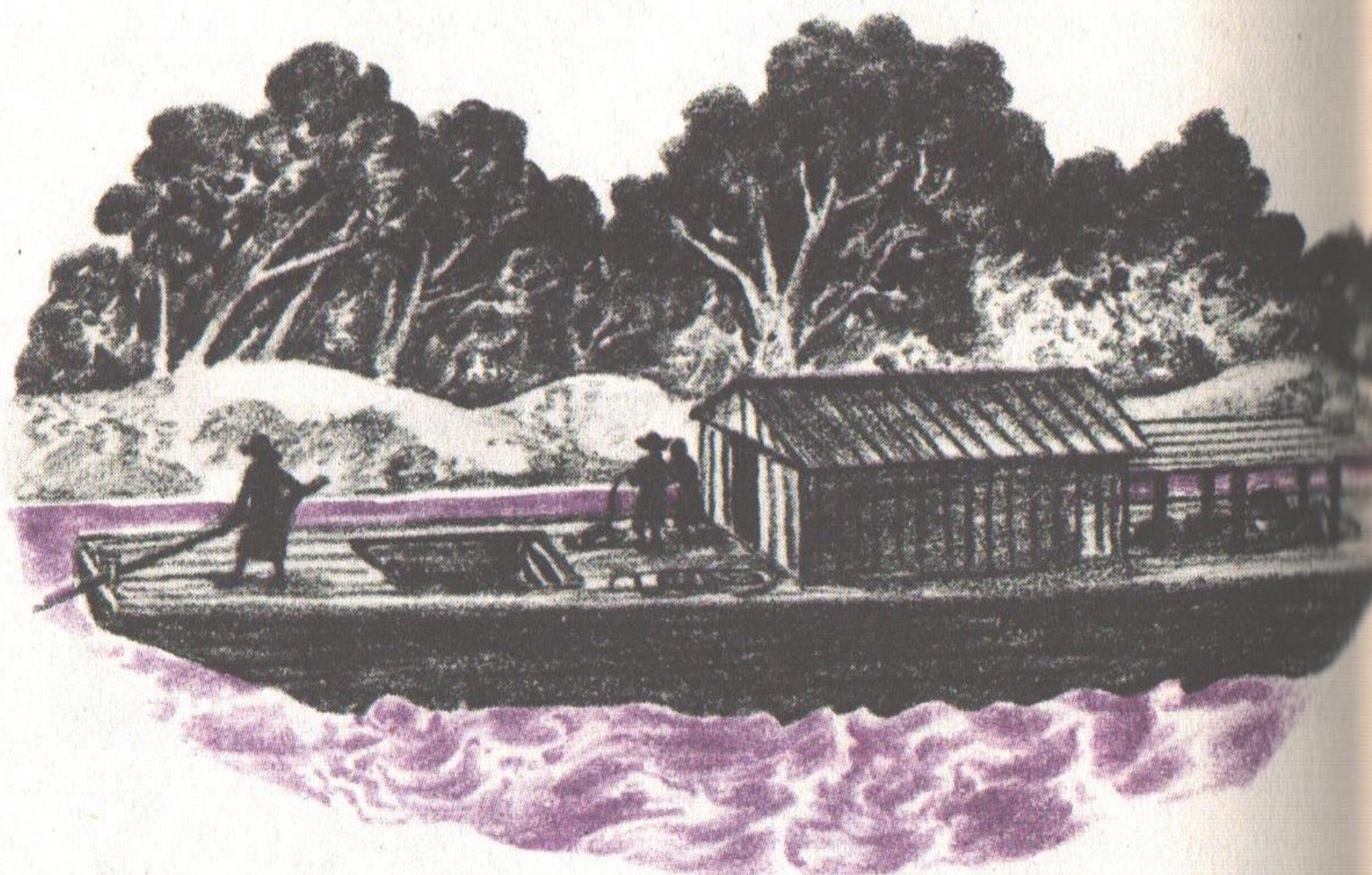
Krajina, v ktorej nebolo soli, bola ubiedená a nešťastná presne tak, ako v známej rozprávke. Bez soli nemohli jesť ľudia chutné jedlo, bez soli nemohli konzervovať a uskladňovať mäso, syry, ryby. Bez soli trpel a hynul dobytok. Takouto krajinou, kde nebolo ani zrníčka soli, bolo aj naše Slovensko. Od pradávna neďaleko od Prešova síce vyvierali slané potôčiky, ale slaná voda bola špinavá, horkastá a hodila sa nanajvýš pre dobytok. Čo však bolo najhoršie, ani tejto slanej vody nebolo dosť a vystačila iba pre obyvateľov niekoľkých okolitých dedín. A tak len čo sa naši predkovia usadili na území Slovenska, nastala pre nich prvoradá starosť: zistiť, odkiaľ možno zadovážiť vec cennejšiu nad zlato — soľ.

Soľné bane v Alpách

Už pred mnohotisíc rokmi ľudia zistili, že v Alpách, v dnešnom Rakúsku, v okolí Salzburgu (teda Soľného hradu) sú pod zemou ukryté obrovské zásoby čírej kamennej soli. Vyrubovali ju vo veľkých kusoch, nakladali na lode a po Dunaji vozili do všetkých okolitých krajín. Keď prišli naši slovanskí predkovia na Slovensko, dunajský obchod so soľou už prekvital. A rozvíjal sa i vtedy, keď na našom území vznikol slovenský štát nazývaný Veľká Morava. Kupci so soľou prichádzali aj do

Bratislavy, aj do Nitry, aby ju vymenili za kožušiny, med, vosk, ale aj za drahé i polodrahé kovy, no najmä za meď. Časom k týmto tovarom pribudli i potraviny — obilie a mäso, neskôr i dobré víno. Tento obchod, užitočný pre obidve strany, sa stále väčší rozmáhal a prekvital. Soľnohradskí kupci si dokonca zriadili v našom vtedajšom hlavnom meste v Nitre kupeckú kolóniu, a keďže boli kresťania, postavili si tu aj svoj kostol. Knieža Pribina im to všetko dovolil. Dlho však tento priateľský vzťah netrval.

Veľká Morava sa stala pevným a vojensky silným štátom. To, pravda, panovníci i mnísi z alpských krajín len veľmi ťažko niesli. Nechceli pripustiť, aby sa Veľká Morava úplne osamostatnila a prestala platiť poplatky podriadenosti ich cisárovi Arnulfovi. Nastali preto veľké vojny. Ukázalo sa však, čo nik nečakal, že náš mocný kráľ Svätopluk je vo vojne neporaziteľný. A tak cisár Arnulf veľmi pre-

Po celom toku Dunaja sa plavili lode, naložené soľou.

mýšľal, ako nás potrestať. Prišiel na myšlienku, že zastaví dodávanie všetkej alpskej soli na Veľkú Moravu a tak potrestá nielen kráľa Svätopluka, ale aj celý jeho národ.

Dunajské brehy osireli, po modrom Dunaji prestali plávať lode naložené soľou a iným tovarom. Zásoby vzácnej suroviny na veľkomoravských hradiskách i v domoch našich predkov sa čoskoro vyčerpali. Prosná i jačmenná kaša, aj keď bola primastená maslom, bez soli veru veľmi nechutila. Svätopluk i jeho radcovia vo dne i v noci premýšľali, odkiaľ a ako zadovážiť pre krajinu soľ, bez ktorej sa nedalo žiť. Najprv uvažovali, že ju budú voziť až od mora, kde sa zo slanej morskej vody odparovaním získavala soľ odpradávna. Lenže všetky moria boli veľmi ďaleko. Vtedy obrátili svoju pozornosť do neďalekých hôr Sedmohradska (teda do dnešného Rumunsku), kde ako sa vravievalo, už starí Rimania dolovali soľ.

Pretrhnutie soľnej blokády

Trest, ktorý pripravoval cisár Arnulf pre veľkomoravský ľud, nevyšiel. O krátky čas vojská Svätopluka a za nimi aj diplomati a úradníci jeho krajiny ovládli soľné bane v Sedmohradsku. A ako sa ukázalo, neboli to bane hocijaké.

Soľ tu vo veľkých plochách vystupovala až na povrch a vôbec ju nebolo treba vynášať z hlbokých a neprístupných šácht a baní. Sekáči ju vysekávali vo veľkých kusoch, ktoré naši slovanskí predkovia nazývali „zvány“. Bola to soľ číra, krásne nazelenkastá, priehľadná ani sklo a ohromne trvalá. Nerozsypala sa, nedrobila, neroztápala. Keď ju sekáči v jamách nachystali, povozníci ju na vozoch prepravili z hôr k veľkej rieke Samoš a tu ju naložili na lode. Tak sa soľ plavila až do ústia rieky Tisy. Tu pri meste Solnok, ktoré bolo najväčším prekladiskom a skladom sedmohradskej soli, naložili ju alebo na vozy, alebo na menšie lode a po rieke Slanej ju viezli smerom k nám na Slovensko. Nebola to cesta ľahká, lebo soľ bolo treba znova viesť až k Dunaju,

Kvalitnú sedmohradskú soľ mohli ťažiť povrchovo.

kde ju pri dnešnom mestečku Vacov naložili na veľké dunajské lode. Pravda, museli ju viesť proti prúdu. A tak zapriahli na brehu pripravené kone, loď pripevnili na dlhé laná a ťahali ju až do Bratislavy, kde stál silný veľkomoravský hrad kniežata Braslava. Odtiaľto sa potom soľ rozvážala po celej krajine.

Cesta, ktorú soľ musela prekonať zo sedmohradských soľných baní, bola veľmi nákladná a dlhá a to pravdaže zvyšovalo jej cenu. Odvrátené však boli útrapy, ktoré nám pripravil cisár Arnulf. Naši predkovia predsa len dostali soľ, a to nie, hocijakú, ale kamennú, kvalitnú, trvácú, ktorá sa v komore nerozpustila a nevyparila. Vydržala celé roky.

Na všetko toto sa obchodníci z Álp dívali s veľkou nevôľou. Doma sa im hromadilo množstvo nepredanej soli a ťažko niesli, že na moravských trhoch im začala s veľkým úspechom konkurovať soľ zo Sedmohradska. Na sklonku Veľkej Moravy, keď už cisár Arnulf

i veľký kráľ Svätopluk nežili, zišli sa alpskí obchodníci v mestečku Raffestetten a tu prinútili všetkých správco, kniežatá i vyberáčov cla na dunajskej ceste, aby na písme vyhlásili, že im nebudú robiť nijaké prekážky, keď povezu soľ na veľkomoravské trhy a že nebudú od nich vyberať nespravodlivé clá. Táto listina, ktorá bola napísaná na peknom pergamene a potvrdená mnohými významnými ľuďmi z niekdajšieho cisárstva Arnulfovho, sa nám zachovala až dodnes. Od toho dňa, teda roku 904, bavorskí obchodníci, keď viezli soľ na veľkomoravské trhy, museli zaplatiť vyberačom cla len jeden jediný zlatý peniaz (solidus) za jednu loď a mohli pokračovať v ceste do Bratislavy, Nitry, Komárna i do Ostrihomu. Pravda, od tých čias už mali naši obyvatelia na výber: mohli si kúpiť soľ alpskú alebo sedmohradskú. Vybrali si tú, ktorá bola lacnejšia a lepšia.

Ako sa noví uhorskí králi zmocnili celého obchodu so soľou

Po zániku Veľkomoravskej ríše, keď sa Slovensko ocitlo v uhorskom štáte, v dobývaní, v preprave i v obchode so soľou sa takmer nič nezmenilo. Nové bolo len to, že už prví uhorskí králi sa zmocnili celej výroby a obchodu so sedmohradskou soľou, lebo veľmi skoro zistili, že na tom môžu zarobiť veľké peniaze. Veď soľ potrebuje každý človek, i ten najchudobnejší, a potrebuje ju na každý každučký deň. Mocný kráľ Belo III. sa v jednom zo svojich listov chváli, že tento obchod mu vynáša až šesťnásťtisíc hrivien v striebre. Treba vedieť, že v jeho dobe hrivna obsahovala takmer 240 gramov čistého striebra. Skúste si teda vypočítať, aké bohatstvo prinášala uhorskému kráľovi soľ.

Aj v organizácii a predaji sedmohradskej soli uhorskí králi nadviazali na staršie, dobré slovanské skúsenosti. Soľ merali i naďalej na „zvány“ a na lodiach vozili do kráľovských soľných skladov, ktoré sa nachádzali pri všetkých významných hradoch, akými u nás

Vzácný náklad rozvážali furmani po celej krajine

bola Bratislava i Nitra. Loď, ktorou sa viezla soľ hore Dunajom, bola už celkom dobré plavidlo. Naložili na ňu desaťtisíc zvánov soli, teda tolko, čo by bolo možné odviezť na sto vozoch. V každom soľnom sklade bol ustanovený kráľovský úradník, ktorý bdel nad tým, aby sa soľ dostala aj do najposlednejšej kráľovskej dediny, či chalupy. Len veľkým cirkevným feudálom a kláštorným pánom dovolil kráľ, aby si pre seba i pre svojich poddaných sami dovezli soľ zo Sedmohradska. Ak by však svoj každoročný prídel neminuli, museli ho taktiež odpredať do kráľovských soľných skladov. Platilo to i pre nitrianskeho biskupa, ktorý každý rok dovezol tridsaťtisíc zvánov soli.

Balvany, ktoré sa volali „slovenské“

Uhorská soľ bola jednou z najkvalitnejších v Európe. Boli o tom presvedčení významní učenci a cestovatelia 12. a 13. storočia. Dvoch

z nich poznáme. Volali sa Maimon b. Josép a Ishab b. Moše. Preto niet divu, že čoskoro sa uhorská soľ vyvážala i do zahraničia. Z bratislavského skladu do Rakúska, ale i na Moravu a cez trstenickú bránu až do severných Čiech. Vozili ju slovenskí furmani a obchodníci, pravda, len keď boli suché a schodné cesty. Na severné Slovensko, na Oravu, do Turca, do Liptova i na Spiš sa z dunajských lodí soľ dostávala len veľmi ťažko. A tak okolo roku tisíc tristo, keď sa v Poľsku otvorili bohaté bane na kamennú soľ v Bochni i vo Wieliczke, celé severné Slovensko kupuje soľ odtiaľto. Najmä cez zimu, kedy už prestala práca na poli, stovky a stovky slovenských furmanov idú cez karpatské hory, aby si dovezli poľskej soli. A Poliaci predajú, ba im aj vychádzajú v ústrety. Nielenže ich pohostia a nachovajú po ťažkej ceste, ale pre Slovákov vyrábajú i ľahšie, len 700 kilogramové valce soli. Nazývajú ich „balwany slowackie“, po latinsky „banci sclavonicales“. Poľskí sekáči soli dobre vedia,

že na druhej strane hôr žijú Slováci, a rovnako vedia, že medzi nimi sú i biedni ľudia, ktorí často nemajú peniaze ani na štipku soli. A tak okrem predaných „balwanov“ posielajú na Oravu i niekoľko bečiek nalámaného soľného odpadu, ktorý vzniká pri opracovávaní veľkých valcov soli. Čo je pritom veľmi dôležité, že je to „sól darmowa“ ... teda soľ zadarmo.

Ešte dlhé a dlhé roky sa pomaly plavili soľné lode po Dunaji, kolesá furmanských vozov naložených zvánmi hrkotali po kamenných cestách, sanice s valcovitými „balvanmi slovenskej soli“ šmýkali sa po zasnežených oravských a spišských prechodoch. Všade pri tom boli pracovité ruky našich ľudí, aby sa každé zrníčko soli dostalo až pod strechy chudobných chalúp, lebo bez tohto bieleho „zlata“ sa nedalo žiť.

(Pokračovanie)

Píše doc. dr. MATÚŠ KUČERA, CSc.

ILUSTRUJE JOZEF CESNAK

Milí súťažiaci slniečkári!

— Haló, tu je príroda, — volá nás každú jar stovkami vtáčích hlasov, pozýva nás storakými vôňami kvetov, vábi blýskavými šupinami rýb a pestrými krídlami motýľov. Čo je to vlastne príroda? Kvet, strom, včielka, vták? Živá príroda je všetko, čo sa hýbe, rastie, rozmnožuje sa. Je to jedna veľká, nerozlučná spoločnosť rastlín a živočíchov, do ktorej patríme aj my, ľudia. Členovia tejto spoločnosti sa navzájom potrebujú pre život. Človek preto musí ochraňovať prírodu, aby sa zachovala aj pre budúce generácie.

Otázka č.1: V úvodných riadkoch tohto textu je skrytý názov zaujímavej knihy o prírode. Ako sa knižka volá a kto ju napísal?

„... je pichľavý, ale keď kvitne, nič na svete sa jeho vôni nevyrovná. Včely na ňom bzučia, a keď odletia, ukladajú si v klátoch včelína voňavý med. Tento med je vraj liekom na žalúdok a pľúca. Sprobujte, či je to pravda.“

Otázka č.2: O akom strome hovorí táto črta? Je z knihy „Keď pôjdeš horou“. Kto ju napísal?

Viete, že zákon chráni osem druhov najvzácnejších rýb našich vôd? Sú to: hlavátka obyčajná, blatniak tmavý, šabľa krivočiara, hrúz fúzaty, hrúz Kesslerov, kolok väčší, kolok menší a divý dunajský kapor. A chráni takmer dvesto druhov vtákov, medzi nimi sú najmä: bocian, lastovička, ďateľ, kukučka, stehlík, sýkorka, volavka, niektoré druhy kačíc, drozdy, sláviky, a pravdaže, naše najvzácnejšie vtáky: drop, sokol, orol a výr skalný.

Otázka č.3: Tieto údaje sme čerpali z Knihy o Slovensku. Kto ju napísal?

Vaše odpovede s presnou adresou a vekom čakáme do 30. mája. Správne odpovede a mená výhercov uverejníme v septembrovom čísle.

Správne odpovede na literárnu súťaž zo 6. čísla:

1. Martin Rázus; 2. Zbojnická mladost; 3. Matko Čren.

Knihu posielame desiatim výhercom: Kolektívu pacientov DFC Bratislava; Márii Joóbovej, Košice; Monike Švantnerovej, Piesok; Alžbete Šípkovej, Lipt. Mikuláš; Monike Holíčkovej, Dolná Súča; Ivanovi Nosáľovi, Šafárikovo; I. Hrebíčkov, Trnava; Radoslavovi Forgáčovi, Lisková; Romanovi Koudelkovi, Medvedzie; Viere Záhrevskej, Poprad.

Zahádam ti hádku

JÁN TURAN

Studená hádanka

*Padal ako hrach,
skackal po cestách.
Vodičky si lizol,
o chvíľu v nej zmizol.
Čo je to?*

Cvrlíková hádanka

*Celý deň predrieme,
nevyjde spod zeme
a v noci cvrlíká
bez nôt a sláčika.
Čo je to?*

Rozprávková hádanka

*Malý domček vysvietený,
má len štyri tenké steny.
Plochú nízku strechu,
je v ňom plno smiechu.
Čo je to?*

Odpovede posielajte na korešpondenčnom lístku s udaním adresy a veku do 30. mája. Vylúčenie a výhercov uverejníme v prvom čísle budúceho ročníka.

Správne odpovede na hádanky zo 6. čísla: Tieň, Vietor, Včela.

Knihu dostanú: Jana Krebesová, Tužina; Norbert Füzék, Nové Zámky; Slávka Cinová, Šarišská Poruba.

Zápisník Slniečka

Mapa literárnych múzeí. V náklade 30 000 výtlačkov vydali Mladé letá mapu literárnych múzeí a pamätných izieb na Slovensku, ktorá bude výbornou pomôckou pri literárno-vlastivednom vzdelávaní detí a mládeže. Jej autorom je dr. Libor Knězek, portréty dvadsiatich slovenských spisovateľov nakreslil akad. maliar Jozef Cesnak. Mapa — prvá svojho druhu — obsahuje i návštevné dni a otváracie hodiny jednotlivých múzeí a pamätných izieb.

Hviezdoslav deťom. Vo vydavateľstve Mladé letá pripravuje sa na vydanie nový výber z tvorby klasika slovenskej poézie Pavla Országha-Hviezdoslava. Výber pripravil a jednotlivé verše upravil národný umelec Vojtech Mihálik.

Moje mesto. V rámci osláv 35. výročia oslobodenia Bratislavy Sovietskou armádou Galéria mesta Bratislavy usporiadala pre deti Rozprávanie o tvorbe národného umelca Janka Alexyho. Súčasťou stretnutia bola kolektívna výtvarná práca detí na tému „Moje mesto“.

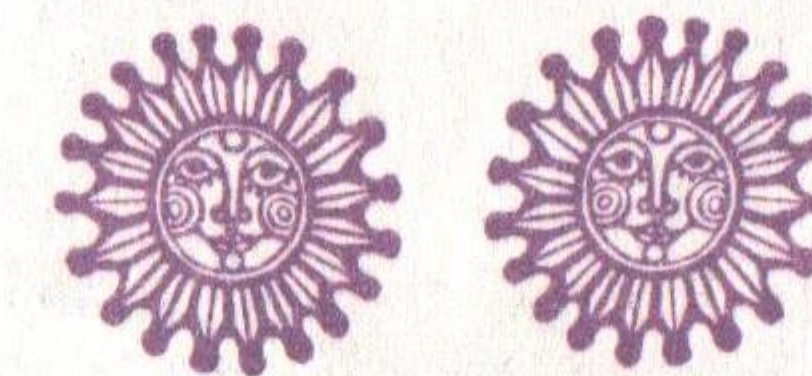
Ilustrácie v českej a slovenskej detskej knihe. Pod týmto názvom vydala Spoločnosť priateľov knihy pro mládež v Prahe brožúrku dr. Blanky Stehlíkovej, ktorá je informatívnym

prehľadom vývinu a podôb českej a slovenskej ilustračnej tvorby pre deti a mládež.

Nová bábková hra. Režisér a dramatik Pavol Uher napísal rozprávkovú bábkovú hru Jačmienok. Jej celoštátnu premiéru uviedlo Štátne bábkové divadlo v Bratislave vo februári pri príležitosti blížiaceho sa 35. výročia oslobodenia Československa.

Rozhlasová premiéra. Začiatkom marca vysielal Čs. rozhlas Bratislava pôvodnú rozprávkovú hru — Strašný Angulimála —, ktorú na námety cigánskej rozprávky napísala redaktorka Mladých liet Elena Slobodová. Rozprávku dramaturgicky pripravila Emília Drugová, réžiu mala Viera Weidlerová.

Upravený Dobšinský. Vo vydavateľstve Mladé letá vyjde tohto roku 1. zväzok Dobšinského Slo-

venských rozprávok. Na rozdiel od predchádzajúcich vydaní Dobšinského rozprávky štylisticky upravila Mária Ďuričková.

Nový rukopis. Najmladší slovenský autor pre deti Daniel Hevier odovzdal vydavateľstvu Mladé letá rukopis novej básnickej zbierky Nevyplazuj jazyk na levar

Knížná žatva. Ministerstvo kultúry SSR, SÚKK a Slovenská kniha

usporiadali v marci tradičnú knižnú žatvu, na ktorej bola bohato zastúpená i tvorba pre deti a mládež.

Dni pôvodnej slovenskej knižnej tvorby. V rámci Mesiaca knihy bola v Banskej Bystrici výstava najnovšej slovenskej knižnej tvorby zameraná predovšetkým na literatúru pre deti a mládež. Súčasťou výstavy boli i besedy so spisovateľmi detských kníh.

Porada. V polovici marca bola v Sofii koordináčna porada socialistických sekcií IBBY, na ktorej sa prerokovali najaktuálnejšie problémy súvisiace s prípravou svetového kongresu IBBY, ktorý sa tohto roku bude konať v Prahe.

K 35. výročiu oslobodenia. Vydavateľstvo Mladé letá a pražské nakladateľstvo Albatros vydali k 35. výročiu oslobodenia Československa Sovietskou armádou súbor fotodokumentov, ktorý má priblížiť dnešnej mládeži slávne okamihy spred 35 rokov. K 35. výročiu SNP vydali podobnú publikáciu obe nakladateľstvá minulého roku.

Rozhlasový debut Petra Ševčoviča pre mládež. Pri príležitosti 35. výročia oslobodenia uvedie Čs. rozhlas Bratislava rozhlasovú hru Petra Ševčoviča, ktorú autor napísal na motívy svojej úspešnej prózy Tretinový chlap.

Slniečko Mesečník pre deti. Vydávajú Mladé letá, slovenské vydavateľstvo kníh pre mládež. Adresa redakcie: 801 00 Bratislava, Klincová 35/a. Telefón 681-58, 645-87. Šéfredaktor Ján Turan, zást. šéfredaktora dr. Ondrej Sliacky, CSc., výtvarno-technický redaktor Ondrej Máriássy. Tlačia Polygrafické závody, n. p., Bratislava-Krasňany. Rozširuje PNS. Informácie o predplatnom podáva a objednávky prijíma každá pošta a doručovateľ. Objednávky do zahraničia vybavuje PNS — Ústredná expedícia a dovoz tlače, 884 19 Bratislava, Gottwaldovo nám. 6. Vychádza každý mesiac okrem júla a augusta. Cena výtlačku 3 Kčs, ročné predplatné 30 Kčs. Neobjednané rukopisy redakcia nevracia.

O ZLATEJ RYBKE
 PISE A KRESLI
 A ZIMNA

Plávala sladá rybka v mŕsnjej vode a čakala, komu by splnila tri želania.

Hodil návnadu a rybka sa rýchlo chytila.

Ak ma pustíš, splním ti 3 želania.

Rybár sa podvolil.

Najprv si želal nový klobuk.

A potom rožok s maslom.

Ľudia mu pomáhajú.

Ľudia mu pomáhajú. Chcem byť ešte mladý!
 Keď som si ešte želal? Rybársky lístok? Ten mám. Mydlo? Hodinky? Uš to mám!

Pri každej sŕnke prišiel rybár. Do kroku si popískoval.

Prečo to sajdí? Rybár sa prelakol a sŕniečku sbrčkaveli a vŕaly.

Rybka mu kedie želanie splnila.

